

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

[ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ—ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΑ—ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΗ]

Ἀρχισυντάκτης: **ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ Κ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΣ**

Εισαγγελέας παρὰ τοῖς ἐν Ἀθήναις Ἐφέταις,
Ὑφηγητὴς τῆς Πολιτικῆς Οἰκονομίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ.

ΕΤΟΣ 4^{ον}.

ΤΟΜ. 4^{ος}

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

Ἡ ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ, ΟΔΟΣ ΜΟΥΣΕΙΟΥ 74.

ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑ
ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΗΣ.

Ἡ πρωτεύουσα ἐν Ἑλλάδι μέθοδος ἐν τῇ καλλιέργειᾳ τῶν γαιῶν εἶναι οὐσιωδῶς πατριαρχική. Ἡ μεγάλη ὁμὰς τῶν μικρῶν γαιοκτητῶν καλλιερθεὶ οἰκογενειακῶς, οὕτως εἰπεῖν, τοὺς ἀγρούς τῆς. Ὁ ἀνὴρ ἀροτριᾷ, ἢ γυνὴ βοτανίζει, τὰ τέκνα ἐκτελῶσι τὰ ἐπικουρικὰ ἔργα. Ἀκολούθως ἔρχεται ἡ μικρὰ ὁμὰς τῶν κατοικούντων ἐν ταῖς πόλεσι γαιοκτητῶν, οἵτινες μὴ δυνάμενοι ἕνεκεν ἄλλων ἐπιτηδευμάτων νὰ καλλιεργήσωσι τὰς ἐξοχικὰς ἰδιοκτησίας των, παρέχουσιν αὐτὰ εἰς ἐπίμορτον καλλιέργειαν. ἤτις εἶναι εἶδος ἐταιρίας, καθ' ἣν ὁ μὲν κύριος τῆς γῆς (ἀγροδότης) καταθέτει τὸν ἀγρὸν, ὁ δὲ καλλιεργητὴς (ἀγρολήπτης) καταθέτει τὴν ἐργασίαν, ἐπὶ διανομῇ τῶν καρπῶν. Κατὰ τὰς διαφοροὺς συμφωνίας ἢ τοπικὰς συνθηκὰς προστίθεται καὶ προκαταβολὴ τις κεφαλαίου ὡς π. χ. εἰς ἐργαλεῖα, οἰκοδομὰς, σποράς κλπ. Ἡ αὐτὴ ποικιλία καὶ περὶ τὴν διανομὴν τοῦ εἰσοδήματος, ὡς π. χ. $\frac{1}{3}$ διὰ τὸν ἰδιοκτήτην ἢ $\frac{1}{2}$, ἀφαιρουμένου προηγουμένως τοῦ φόρου (τριτάριον), ἢ $\frac{1}{2}$, προαφαιρουμένου τοῦ φόρου καὶ τοῦ σπόρου (μισακόν). Ἐὰν προσθέσωμεν εἰς τὰς ἐπιμόρτως καλλιεργουμένας γαίας καὶ τὰς ἀνηκούσας εἰς τὸν Δῆμον, τὴν Ἑκκλησίαν καὶ τὸ Δημόσιον, ἡ τάξις αὕτη τῆς ἐν Ἑλλάδι καλλιέργειας λαμβάει μεγάλην ἀριθμητικὴν καὶ χωρικὴν σπουδαιότητα, ἣν βαθμηδὸν πρόκειται νὰ ἐξασθενίσῃ ἢ μετατροπῇ τῶν καλλιεργητῶν δημοσίων ἀγρῶν εἰς ἰδιοκτητίας διὰ τοῦ νόμου περὶ διανομῆς τῆς ἐθνικῆς γῆς.

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ Ν. Γ. ΠΑΣΣΑΡΗ, Ὁδὸς Εὐριπίδου, 51.

ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑ
ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΗΣ.

Ἡ πρωτεύουσα ἐν Ἑλλάδι μέθοδος ἐν τῇ καλλιέργειᾳ τῶν γαιῶν εἶναι οὐσιωδῶς πατριαρχική. Ἡ μεγάλη ὁμὰς τῶν μικρῶν γαιοκτητῶν καλλιερθεὶ οἰκογενειακῶς, οὕτως εἰπεῖν, τοὺς ἀγρούς τῆς. Ὁ ἀνὴρ ἀροτριᾷ, ἢ γυνὴ βοτανίζει, τὰ τέκνα ἐκτελῶσι τὰ ἐπικουρικὰ ἔργα. Ἀκολούθως ἔρχεται ἡ μικρὰ ὁμὰς τῶν κατοικούντων ἐν ταῖς πόλεσι γαιοκτητῶν, οἵτινες μὴ δυνάμενοι ἕνεκεν ἄλλων ἐπιτηδευμάτων νὰ καλλιεργήσωσι τὰς ἐξοχικὰς ἰδιοκτησίας των, παρέχουσιν αὐτὰ εἰς ἐπίμορτον καλλιέργειαν. ἤτις εἶναι εἶδος ἐταιρίας, καθ' ἣν ὁ μὲν κύριος τῆς γῆς (ἀγροδότης) καταθέτει τὸν ἀγρὸν, ὁ δὲ καλλιεργητὴς (ἀγρολήπτης) καταθέτει τὴν ἐργασίαν, ἐπὶ διανομῇ τῶν καρπῶν. Κατὰ τὰς διαφοροὺς συμφωνίας ἢ τοπικὰς συνθηκὰς προστίθεται καὶ προκαταβολὴ τις κεφαλαίου ὡς π. χ. εἰς ἐργαλεῖα, οἰκοδομὰς, σποράς κλπ. Ἡ αὐτὴ ποικιλία καὶ περὶ τὴν διανομὴν τοῦ εἰσοδήματος, ὡς π. χ. $\frac{1}{3}$ διὰ τὸν ἰδιοκτήτην ἢ $\frac{1}{2}$, ἀφαιρουμένου προηγουμένως τοῦ φόρου (τριτάριον), ἢ $\frac{1}{2}$, προαφαιρουμένου τοῦ φόρου καὶ τοῦ σπόρου (μισακόν). Ἐὰν προσθέσωμεν εἰς τὰς ἐπιμόρτως καλλιεργουμένας γαίας καὶ τὰς ἀνηκούσας εἰς τὸν Δῆμον, τὴν Ἑκκλησίαν καὶ τὸ Δημόσιον, ἡ τάξις αὕτη τῆς ἐν Ἑλλάδι καλλιέργειας λαμβάει μεγάλην ἀριθμητικὴν καὶ χωρικὴν σπουδαιότητα, ἣν βαθμηδὸν πρόκειται νὰ ἐξασθενίσῃ ἢ μετατροπῇ τῶν καλλιεργητῶν δημοσίων ἀγρῶν εἰς ἰδιοκτητίας διὰ τοῦ νόμου περὶ διανομῆς τῆς ἐθνικῆς γῆς.

Τρίτην θέσιν ἐν τῇ ἀπαριθμήσει τῶν ἐν Ἑλλάδι καλλιεργητικῶν μεθόδων κατέχει ἡ αὐτεπιστασία, ἣτις ἐν ταῖς μικραῖς πρὸ πάντων κωμοπόλεσι συνδέει στενώτερον τοὺς ἰδιοκτῆτας μετὰ τῶν γειτονικῶν ἀγρῶν των, τοὺς ὁποίους καλλιεργοῦσι δι' ἐργατῶν ἡμερομισθίων. Τελευταῖον πρέπει ἵνα σημειωθῇ τὸ σύστημα τῆς ἐκμισθώσεως, τὸ ὁποῖον συνίσταται εἰς τὴν καλλιέργειαν ἀλλοτρίων γαιῶν ἐπὶ μισθῷ εἰς χρήματα ἢ εἰς καρπούς (γατόμορον). Αἱ μεγάλαι τῆς Ἑλλάδος ἰδιοκτησίαι διαμοιράζονται μεταξὺ τῶν δύο τούτων συστημάτων, ἐπικρατοῦντος ἐν τῇ καλλιεργεῖα αὐτῶν μᾶλλον τοῦ μισθωτικοῦ συστήματος διὰ τεμαχίσεως τῶν μεγάλων τῆς ἰδιοκτησίας περιφερειῶν εἰς μικράς, πρὸς τὴν γεωπονικὴν τοῦ μισθωτοῦ δύναμιν ἀναλόγους.

Ἐὰν συγκρίνωμεν τὰ οἰκονομικὰ πορίσματα μεταξὺ τῶν ἀνωτέρω τεσσάρων ἐπὶ τῆς Ἑλληνικῆς γῆς μεθόδων, ἀναμφισβητήτως τὰ πρωτεῖα ἀνήκουσιν εἰς τὴν πατριαρχικὴν καλλιέργειαν. Ὅλος ὁ χρόνος τῆς οἰκογενείας ἀνήκει εἰς τὸν ἀγρὸν αὐτῆς, ὅστις τοιοῦτοτρόπως μεταβάλλεται εἰς ταμειυτήριον ἐργασίας, τοῦ ὁποίου τοὺς τόκους ἀνευρίσκει ὁ οἰκογενειάρχης διὰ τῆς ἐπιμελείας καὶ τῆς ἐπιμονῆς κατὰ τὸν χρόνον τῆς συγκομιδῆς τῶν καρπῶν. Ἡ δὲ ἐπίμορτος καλλιέργεια δὲν φαίνεται εὐδοκιμήσασα ἐν Ἑλλάδι. Ἀρκεῖ νὰ φαντασθῇ τις ὅτι μεταφέρει εἰς χεῖρας ἀνικάνων καὶ ἐνδεῶν χωρικῶν τὴν γῆν, ἵνα κατανοήσῃ ὑπὸ ποίους ὄρους ὑποβάλλεται οὕτως ἡ γονιμότης αὐτῆς. Ὅλος ὁ ἀγὼν μεταξὺ καλλιεργητοῦ καὶ ἰδιοκτῆτου περιορίζεται ἐπὶ τῆς ἀπάτης ἐκ τοῦ μὲν, μέχρι τῆς καταπίσεως ἐκ τοῦ ἑτέρου. Τὰ πάντα εἶναι ἐφήμερα, σταθεραὶ δὲ βελτιώσεις ἀνέφικτοι ἐν τῷ συστήματι τούτῳ.

Ἡ αὐτεπιστασία προϋποθέτει διοικητικὸν πνεῦμα ἐν τῇ γεωργικῇ ἐπιστήμῃ καὶ κεφάλαια. Κατὰ πόσον ἐν τοῖς μικροῖς κτήμασι τῆς Ἑλλάδος συναντῶνται τὰ στοιχεῖα ταῦτα, δὲν χρήζει μεγάλης ἐξετάσεως. Ἐν γένει τὸ σύ-

στημα τοῦτο μειονεκτεῖ παρ' ἡμῖν τῆς πατριαρχικῆς καλλιεργείας ἐπὶ τοσοῦτον, ἐφ' ὅσον ὁ ἰδιοκτῆτης δὲν δύναται διὰ μόνης τῆς ἀγροτικῆς ἐνασχολήσεως αὐτοῦ νὰ συντηρηθῇ. Ἐντεῦθεν ἀποτείνεται εἰς διάφορα ἔργα πρὸς ἐπιστητὴν βλάβην τῆς γεωργικῆς ἐπιχειρήσεως, τὴν ὁποίαν ἄλλως ἐπιβαρύνει τὸ ὑψωμένον ἐν τῇ χώρα ἀγροτικὸν ἡμερομίσθιον. Διαφέρει ἡ ἐποψὶς τῶν μεγάλων κτημάτων, ἐπὶ τῶν ὁποίων ὁμῶς ἀναμένεται δευτέρα τις γενεά, τὰ τέκνα τοῦτέστι τῶν νῦν κυρίων, τὰ ὁποῖα ἐκπαιδευόμενα προσηκόντως καὶ διὰ τῶν οἰκογενειακῶν ἀποταμιεύσεων θὰ δυνηθῶσιν ἐν τινι προσεχεῖ, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον, χρόνῳ νὰ εἰσάξωσι τὴν ἐπιστήμην καὶ τὰς λελογισμένας προκαταβολὰς εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ἐν μεγάλῳ γεωργίαν. — Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ὑπὸ μισθωτῶν καλλιέργειαν τῆς Ἑλληνικῆς γῆς, οἱ ἐπιστήμονες καὶ κεφαλαιοῦχοι ἄγνωστοι ἔτι μεταξὺ αὐτῶν ὑπάρχουσι. Τὸ κύριον τῆς μισθωτικῆς καλλιεργείας ἀνάγεται οὐχὶ εἰς ἐπιχειρηματίας, ἀλλ' εἰς ἀπλοῦς τὸ πλεῖστον ἀγροτικοὺς ἐργάτας, οἵτινες περιβάλλονται μὲν τὸ ἔνδυμα τῆς ἐπιχειρήσεως, εἶναι ὁμῶς καὶ μένουσι σταθερῶς χειρῶνακτες. Τοιοῦτοτρόπως σπουδαῖα φαινόμενα ἐκ τῆς ἐπόψεως ταύτης ἡ καλλιέργεια τῆς Ἑλληνικῆς γῆς δὲν παρήγαγε μέχρι τοῦδε.

Ἡ προηγηθεῖσα ἀνάλυσις τῆς παρ' ἡμῖν γεωργικῆς πρακτικῆς ἐξηγεῖ τὴν νηπιακὴν κατάστασιν αὐτῆς, καὶ συγχρόνως ἐξηγεῖται ὑπὸ ταύτης. Ἀκριβῶς ὅτι ἐν τοῖς προπορευομένοις λαοῖς ἀποτελεῖ τὸ βᾶσιμον τῆς γεωργικῆς προόδου, τοῦτο κυρίως καθυστερεῖ ἐν Ἑλλάδι, ἡ αὐτεπιστασία δηλαδὴ καὶ ἡ μίσθωσις τῶν ἀγροτικῶν κτημάτων. Ποῖα εἶναι τὰ αἷτια, δὲν εἶναι τῆς παρούσης ὥρας νὰ ἐξετάσω. Ἀνήκουσιν εἰς τὸν κατακερματισμὸν τῆς ἐξοχικῆς ἰδιοκτησίας, εἰς τὴν ἄκραν κλιματικὴν ποικιλίαν, ἣτις ἀπὸ σπιθαμῆς, οὕτως εἰπεῖν, εἰς σπιθαμὴν μεταβάλλει τοὺς ὄρους τῆς καλλιεργείας, εἰς τὴν ἔλλειψιν κεφαλαίων καὶ γεωργικῆς διδασκαλίας ; Ὑποθέτω ὅτι συν-

τρέχουσι πάντα ταύτα καὶ ἔτι πλείονα, χωρὶς νὰ λησμονήσω μεταξὺ τῶν τελευταίων τὴν καθυστεροῦσαν πρὸς τοὺς ἄλλους λαοὺς ἐπιμιξίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ.

Ὁ σκοπὸς τῆς παρούσης μελέτης ἀποτείνεται μᾶλλον εἰς τὴν βεβαίωσιν τῆς ἐν τῷ παρόντι γονιμότητος τῆς Ἑλληνικῆς γῆς. Τοιοῦτοτρόπως πρέπει νὰ ὁμολογήτωμεν χάριτας εἰς τὰς ἐπομένας πληροφορίας, τὰς ὁποίας τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐσωτερικῶν πρὸ 13 περίπου ἐτῶν συνεκέντρωσεν ἐκ τῶν διοικητικῶν καὶ δημοτικῶν τοῦ τόπου ἀρχῶν. Τὸ λυπηρὸν εἶναι ὅτι δὲν περιλαμβάνουσιν αὐταὶ ὀλόκληρον τὴν νῦν ἐπικράτειαν.

Ἄττικὴ καὶ Βοιωτία. Πέριξ τῶν Ἀθηνῶν κατὰ μέσον ὄρον ἕκαστον σπειρόμενον κοιλὸν σίτου μὲν παράγει τέσσαρα, κριθῆς δὲ ἕξ. Ἡ ἀναλογία 4 : 4 καὶ 4 : 6 συνδέεται πρὸς τὴν ἱστορικὴν τῆς Ἀττικῆς περὶ τὰ γεωργικὰ ἰσχύθητα. Πρέπει δὲ νὰ προστεθῇ καὶ ἡ μεγαλειτέρα τῶν μακρῶν ἀγροναπαύσεων ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ταύτῃ ἀνάγκη. Ἐν τούτοις αἱ πρώτης ποιότητος γαῖαι ἀναβαίνουν εἰς γονιμότητα μέχρις 7 κατὰ στρέμμα κοιλῶν, καὶ αἱ τελευταῖαι μέχρι 2 $\frac{1}{2}$. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν Λεβαδείαν, μεταξὺ τῶν πεδινῶν καὶ ὄρεινῶν αὐτῆς γαιῶν ὑφίσταται ἡ ἕξῃς κατὰ μέσον ὄρον διαφορά, ὅτι ἐνῶ αἱ πρώται παράγουσι κατὰ στρέμμα 7—10 κοιλὰ, ἡ γονιμότης τῶν ὄρεινῶν καταπίπτει εἰς 4—5. Ἡ ἐν Μεγάροις γονιμότης ἀναδιβάσσεται εἰς 8 κοιλὰ κατὰ τὰς γαῖας τῆς πρώτης ποιότητος καὶ καταβαίνει εἰς 2 κατὰ τὰς τῆς τελευταίας. Ἐν Αἰγίνῃ ἰδιαιτέρως κατὰ μέσον ὄρον ἕκαστον στρέμμα γῆς παράγει 3 κοιλὰ. Ἐπειδὴ δὲ διὰ τὴν καλλιέργειαν αὐτοῦ ἀπαιτοῦνται 10 περίπου δραχμαὶ, εὐκόλον εἶναι ἀφαιρουμένων τούτων καὶ τῶν λοιπῶν τῆς γῆς βαρῶν ἐκ τῆς ἀξίας τῶν 3 κοιλῶν, νὰ ἀποδειχθῇ τί μένει παρὰ τῷ γεωργῷ, τοῦ ὁποίου ὁ βίος συμπληροῦται ἐξ ἄλλων οὐσιωδῶς προσωπικῶν ἐργασιῶν.

Εὐβοία. Ἐν τῇ μεγαλονήσῳ ταύτῃ ἡ γονιμότης

δὲν εἶναι ἐξ ἴσου διαμεμοιρασμένη ἀπανταχοῦ. Κατὰ μέσον τινα ὄρον ἀναδιβάσσεται αὐτὴ εἰς 4—5 κοιλὰ καθ' ἕκαστον καλλιεργούμενον στρέμμα. Ἄς ὑποθέσωμεν ὅτι ἐπὶ τῇ βᾶσει ταύτῃ παρήγαγεν Εὐβοεὺς τις χωρικὸς 400 κοιλὰ σίτου ἐξ 100 στρεμμάτων γῆς, καὶ ἄς ἀφαιρέσωμεν ἐκ τοῦ προϊόντος τούτου α) τὸν σπόρον κοιλὰ 66, β) τὸν δημόσιον καὶ δημοτικὸν φόρον κοιλὰ 40, γ) θεριστικά, ἀλωνιστικά καὶ φυλακτικά κατὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν συνήθειαν κοιλὰ 66, τὸ ὅλον 172, ἀπομένους εἰς τὸν καλλιεργητὴν 228 κοιλὰ, ἧτοι ἀξία εἰς χρήματα, πρὸς 8 δρ. τὸ κοιλὸν, δραχμῶν 1824, ἐκ τῶν ὁποίων πρέπει βεβαίως οὗτος νὰ πληρώσῃ τὴν τροφήν τῶν ἀροτῆρων βοῶν του, τοὺς τόκους τοῦ πρὸς ἀγορὰν αὐτῶν κεφαλαίου, τὰ καταβληθέντα, διὰ τὴν καλλιέργειαν τῶν 100 στρεμμάτων, 250 ἡμερομίσθια αὐτοῦ. Παραλείπω τὰς λοιπὰς περιστάσεις, αἵτινες μειοῦσιν ἔτι μᾶλλον ἢ ἐξαφανίζουσι τὸ καθαρὸν εἰσόδημα τῶν ἐνιαυσίων ἐπὶ τῆς γῆς ἀγώνων του.— Ἰδιαιτέρως ἡ ἐν Εὐβοίᾳ γονιμότης ἀκολουθεῖ τὴν ἐπομένην κατ' ἐπαρχίας κλίμακα. Αἱ γαῖαι πρώτης μὲν ποιότητος παράγουσι κατὰ μέσον ὄρον 5 κοιλὰ ἐν Χαλκίδι, ἐν Κύμῃ καὶ ἐν Ξηροχωρίῳ, τελευταίας δὲ ποιότητος 3 ἐν τῇ Χαλκίδι καὶ 2 ἐν ταῖς λοιπαῖς.

Ἀκαρνανία καὶ Αἰτωλία. Ἡ γονιμότης τῆς γῆς, ἐν τῇ ἐπικρατοῦσῃ ἐπίσης καλλιέργειᾳ περιστρέφεται περὶ τὰ 4 κοιλὰ σίτου, 5 κριθῆς καὶ 6 ἀραβοσίτου, κατὰ μέσον ὄρον, ἐπὶ ἕκαστου στρέμματος, καθ' ὃ ἡ παραγωγικὴ δαπάνη ἀναδιβάσσεται εἰς δρ. 19 περίπου, ἐν ταῖς ὁποίαις ὁ σπόρος διὰ δρ. 2 $\frac{3}{4}$, τὰ θεριστικά, ἀλωνιστικά καὶ φυλακτικά διὰ δρ. 4 $\frac{1}{2}$, ὁ δημόσιος φόρος, ὁ δημοτικὸς καὶ τὸ δικαίωμα ἐπικαρπίας διὰ δρ. 6, οἱ τόκοι καὶ ἡ φθορὰ τοῦ γεωργικοῦ κεφαλαίου διὰ δρ. 2 $\frac{1}{2}$, κλπ. Μόλις ἀπομένους τῷ γεωργῷ δρ. 2,70 ἐκ τῆς καλλιέργειας ἕκαστου στρέμματος εἰς ἀποζημίωσιν τῆς ἐνιαυσίας ἐργασίας αὐτοῦ.— Ἰδιαιτέρως αἱ γαῖαι πρώτης ποιότητος παράγουσι κατὰ μὲν τὸ Με-

σολόγγιον 7 ἐν ἐκάστῳ στρέμματι κοιλὰ, κατὰ δὲ τὸ Ἄγρινιον 6 καὶ κατὰ τὴν Ναύπακτον καὶ Βόνιτζαν 5. Ὅσον ἀφορᾷ τὰς γαίας τῆς τελευταίας ποιότητος, ἡ γονιμότης αὐτῶν περιορίζεται περὶ τὰ 2 κοιλὰ.

Φθιώτις καὶ Φωκίς. Τὰ μὲν ὄρεινὰ τοῦ νομοῦ τούτου παράγουσι κατὰ μέσον ὄρον 3—4 κοιλὰ κατὰ στρέμμα, τὰ δὲ πεδινὰ 5. Ἡ ἀναλογία τῆς σπορᾶς ἐν μὲν τοῖς πρώτοις 6 περίπου ὀκτάδες, ἐν δὲ τοῖς δευτέροις 17. Ἐὰν υποθέσωμεν γεωργὸν καλλιεργοῦντα 50 στρέμματα πεδινῆς γῆς, ἰδοὺ ὅτι ἀντὶ σπόρου $37\frac{1}{2}$ κοιλῶν παράγει 250 κοιλὰ, ἐκ τῶν ὁποίων ἀφαιρουμένου τοῦ σπόρου, τοῦ δημοσίου καὶ δημοτικοῦ φόρου κοιλῶν 29, τῶν θεριστικῶν, ἀλωνιστικῶν καὶ φυλακτικῶν κοιλ. 47, ἀπέναντι τῆς φθορᾶς ἐργαλείων καὶ τοῦ τόκου κεφαλαίων κοιλ. 30, τὸ ὄλον κοιλῶν $143\frac{1}{2}$, ἀπομένουσι πιθανῶς $106\frac{1}{2}$ εἰς ἀποζημίωσιν τῆς προσωπικῆς του ἐργασίας. Συγκρινομένη ἡ παραγωγή αὕτη πρὸς τὰς τῶν ἐξετασθέντων τμημάτων τῆς ἐπικρατείας φέρει κατὰ νοῦν τὴν Ἐρίθωλον Φθίαν τοῦ Ὀμήρου.—Ἰδιαιτέρως οἱ μέσοι ὄροι τῆς γονιμότητος λαμβάνουσι τὴν ἐπομένην κατ' ἐπαρχίας ἀνάπτυξιν. Ἐν Λαμῖα αἱ γαῖαι πρώτης ποιότητος 7 κατὰ στρέμμα κοιλὰ καὶ αἱ τῆς τελευταίας 3. Ἐν Ἀμφίσῃ καὶ Λοιδωρικίῳ αἱ μὲν 4, αἱ δὲ 2.

Ἀχαΐα καὶ Ἡλίδες. Κατὰ μέρος τιθεμένης τῆς καθ' ὅλους τοὺς λόγους σημαντικωτάτης ἐν τῷ νομῷ τούτῳ σταφυδοπαραγωγῆς, ἡ εἰς δημητριακοὺς καρποὺς γονιμότης τῆς χώρας εἶναι ἀξία ἰδιαίτερας ἐρεῦνης. Ὁ Πύργος καὶ αἱ Πάτραι διακρίνονται διὰ τὰς πρώτης ποιότητος γαίας των ἐπὶ εἰσοδήματι, κατὰ μέσον ὄρον, καθ' ἕκαστον στρέμμα 8 κοιλῶν. Τὰ Καλάβρυτα καὶ τὸ Αἴγιον ἔρχονται κατόπιν, διότι ἡ γονιμότης τῶν πρώτης ποιότητος γαιῶν των περιστρέφεται περὶ τὰ 5, κατὰ στρέμμα, κοιλὰ. Αἱ γαῖαι τῆς τελευταίας ποιότητος, καὶ κατὰ τὰς

τέσσαρας ἐπαρχίας, χαρακτηρίζονται ὑπὸ γονιμότητος μέχρι 3 περίπου κοιλῶν.

Ἀργολίς καὶ Κορινθία. Ἡ ἐν αὐταῖς γονιμότης εἶναι πολὺ ἀνωτέρα κατὰ τὰς γαίας, αἵτινες κεῖνται ἐν τῇ ἱστορικῇ τοῦ Ἀγαμέμνονος πεδιάδι, ἐντὸς τῶν πρὸς τὴν Ἀρκαδίαν κοιλᾶδων, καὶ κατὰ τὰς εὐφόρους τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου ἀκτάς. Κατὰ μέσον ὄρον 5 κοιλὰ τὸ στρέμμα εἶναι τὸ ὄριον τῆς γενικῆς εἰς δημητριακοὺς καρποὺς παραγωγῆς.—Ἰδιαιτέρως περὶ τὸ Ναύπλιον καὶ τὸ Ἄργος αἱ πρώτης ποιότητος γαῖαι παράγουσιν 8 κοιλὰ καὶ αἱ τελευταίας 2—3, περὶ τὸν Πόρον, τὴν Ἐρμιόνην καὶ τὴν Κόρινθον αἱ μὲν 3—5, αἱ δὲ 2.

Μεσσηνία. Ἡ ξηρικὴ γῆ 4 κοιλὰ καὶ ἡ ποτιστικὴ 8 ἰδοὺ οἱ μέσοι ὄροι τῆς παραγωγικῆς δυνάμεως τῶν γαιῶν, τὰς ὁποίας ἐπότισαν ἄλλοτε τόσα αἵματα οἱ γεωργικοὶ ἰδίως πόλεμοι μεταξὺ Μεσσηνίων καὶ Σπαρτιατῶν. Καλῆς ποιότητος ἄγρὸς, ἐξ 100 στρεμμάτων, δυνατὰ ἐν Μεσσηνίᾳ νὰ παράξῃ κατὰ μέσον ὄρον, διὰ τῆς εἰθισμένης ἐν τῷ τόπῳ καλλιεργείας, 600 κοιλὰ σίτου. Πρέπει ὁμως νὰ ἀφαιρεθῶσιν ἐξ αὐτοῦ αἱ παραγωγικαὶ δαπάναι, οἱ φόροι κλπ. Ἐντεῦθεν ἐννοεῖ ἕκαστος κατὰ πόσον περιορίζεται τὸ καθαρὸν εἰσοδήμα τῆς γεωργικῆς τάξεως καὶ ἐλαττοῦνται τὰ μέσα τοῦ περαιτέρω προβιασμοῦ αὐτῆς.—Ἰδιαιτέρως περὶ τὰς Καλάμας αἱ πρώτης ποιότητος γαῖαι παράγουσιν 8 κοιλὰ καὶ αἱ τελευταίας 3, περὶ τὴν Πύλον αἱ μὲν 4, αἱ δὲ 2, περὶ τὴν Κυπαρισσίαν αἱ μὲν 5, αἱ δὲ 3.

Δακωνία. Ἡ ὄρεινὴ διασκευὴ τῆς χώρας ταύτης συνδέεται πρὸς τὴν ἱστορικὴν πενίαν τῶν γαιῶν τῆς. Ἐν τούτοις περὶ τὴν Σπάρτην αἱ πρώτης ποιότητος γαῖαι παράγουσιν 7 κοιλὰ καὶ αἱ τελευταίας 2, περὶ τὴν Μονεμβασίαν αἱ μὲν 5, αἱ δὲ 2, καὶ περὶ τὸ Γύθειον αἱ μὲν 4, αἱ δὲ $2\frac{1}{2}$.

Ἀρχαδία. Ἰγνωστὸν τὸ ἐν αὐτῇ ἀργὸν πεδίον,

περί τοῦ ὁποίου τόσαι διαμάχαι ἐν τῇ ἀρχαιότητι. Μεταξὺ γεωργικῆς καὶ ποιμενικῆς ἀνέκαθεν ὁ Ἀρκαδικὸς λαὸς διεμοίρασε τὰς ἐργατικὰς τύχας αὐτοῦ. Περὶ τὴν Τρίπολιν αἱ γαῖαι πρώτης ποιότητος παράγουσιν 8 κοιλὰ καὶ αἱ τελευταίας 3, περὶ τὴν Μεγαλοῦπολιν καὶ τὸ Ἄστρος αἱ μὲν 5—7 κοιλὰ, αἱ δὲ 2—3.

Κυκλάδες. Αἱ γονιμώτεραι μεταξὺ τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου βεβαίως εἶναι ἡ Νάξος καὶ ἡ Ἄδρος, ἐν ταῖς ὁποίαις αἱ γαῖαι τῆς πρώτης μὲν ποιότητος παράγουσιν 6 κοιλὰ, τῆς τελευταίας δὲ 3. Ἀκολουθῶς ἔρχεται ἡ Θήρα καὶ ἡ Μῆλος, ἐν αἷς 5 κοιλὰ διὰ τὰς πρώτης ποιότητος γαίας καὶ 3 διὰ τὰς τελευταίας. Ἡ Σύρος καὶ ἡ Τήνος ἔρχονται κατόπιν, διότι 4 περίπου κοιλὰ διὰ τὰς καλλιτέρας γαίας καὶ 2 διὰ τὰς χειροτέρας.

—Ἐὰν συγκρίνωμεν τὴν ἀνωτέρω γονιμότητα τῆς γῆς, κατὰ τὸ παλαιὸν (μέχρι τοῦ 1864) Ἑλληνικὸν κράτος, μεταξὺ τῶν δέκα μεγάλων τμημάτων αὐτοῦ (νομοί), βλέπομεν ὅτι σχετικῶς δὲν εἶναι εἰς πολὺ κρείττονα θέσιν αἱ παχύτεραι τῶν γαιῶν. Θὰ λάβω ὡς θέμα συγκρίσεως ἀφ' ἐνὸς τὰς γαίας τῆς τελευταίας ποιότητος καὶ ἀφ' ἑτέρου τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου Πελάγους, αἵτινες χάρις εἰς τὴν δραστηριότητα τῶν κατοίκων αὐτῶν συναγωνίζονται ἐπὶ τοῦ γεωργικοῦ ἀποτελέσματος, ἐπὶ ἴσοις, μετὰ τῶν ἀντιστοιχῶν γαιῶν τῆς Πελοποννήσου καὶ τῆς Στερεᾶς.

Ἐν γένει ἅπαντες οἱ ἀνωτέρω ἀριθμοὶ ἔχουσι μόνην τὴν σημασίαν τῶν πιθανοτήτων, τὰς ὁποίας οἱ μέσοι ὄροι ὑπόσχονται εἰς τοιοῦτου εἶδους οἰκονομικὰς μελέτας. Ἐὰν ἐπρόκειτο ἐπὶ τοῦ ὄλου νὰ κατασκευάσωμεν γενικὸν τι πόρισμα τῆς παραγωγικῆς δυνάμεως τῆς καλλιεργουμένης καθ' ὅλον τὸ Ἑλληνικὸν κράτος γῆς, νομίζω ὅτι 5—5½ κοιλὰ διὰ τὰς γαίας τῆς πρώτης ποιότητος καὶ 2—2½ διὰ τὰς γαίας τῆς τελευταίας ποιότητος δὲν ἀπομακρύνονται πολὺ τῆς ἀληθείας.

ΥΠΗΡΕΤΙΚΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ.

Ἡ πρώτη ἀρχὴ τῆς προσωπικῆς ὑπηρεσίας ἀπαντᾶται ἐν τοῖς χρόνοις τῆς δουλείας. Ὁ δούλος ἦτο κτῆμα τοῦ κυρίου του καὶ συγχρόνως ὑπηρετῆς τῶν ὀρέξεων αὐτοῦ. Ὅταν βαθμηδὸν ἐσχηματίσθη ἡ τάξις τῶν δουλοπαροίκων, συνεδέθη δηλαδὴ στενωῶς ἡ τύχη τῶν πρώων δούλων μετὰ τῆς καλλιεργείας τῶν γαιῶν, ἐφ' ὧν οὗτοι προσηλώθησαν, ὁ κύριος τοῦ κτήματος εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ προσκαλῆ εἰς τὴν οἰκιακὴν ὑπηρεσίαν του τοὺς υἱοὺς τῶν καλλιεργητῶν ἐπὶ σμικροτάτῃ ἀμοιβῇ καὶ πολλάκις ἀνευ τοιαύτης.

Ἄλλ' ἐνῶ ἡ ἐξοχὴ ἐβάδιζε τὴν τιμαριωτικὴν ταύτην ὁδὸν, ὁ σχηματισμὸς τῶν πόλεων ἔδιδε νέαν διεύθυνσιν εἰς τὴν ὑπηρετικὴν βιομηχανίαν. Ἐν αὐταῖς δὲν ὑπῆρχε κύριος ἀφ' ἐνὸς καὶ ἀπόγονος δούλων ἀφ' ἑτέρου. Ἡ ἀστικὴ κοινωνία ἦτο βιομηχανικὴ κοινωνία, ἐπομένως ἡ ἐλευθερία τοῦ συναλλάγματος ἐσρατολόγει τοὺς ὑπηρετάς ὅπως καὶ τοὺς λοιποὺς ἐργάτας τῆς πόλεως. Βαθμηδὸν ἡ νέα αὕτη μέθοδος τῆς ὑπηρετικῆς βιομηχανίας ἐξετάθη καὶ ἐπὶ τῆς ἐξοχικῆς κοινωνίας, ἐν χρόνῳ ἰδίως καθ' ὃν συμπύπτει καὶ ἡ ὀριστικὴ κατεδάφισις τοῦ τιμαριωτικοῦ οἰκοδομήματος, ἐκ τοῦ ὁποίου ὁ βαρβαρικὸς μεσαιῶν ἐλυμαίνετο τὴν ἐργατικὴν ἀνθρωπότητα.

Εἰς ἐπιτέλεσιν τοῦ καθολικοῦ τούτου φαινομένου ἐμεσολάβησαν πολλοὶ νομοθετικοὶ σταθμοί. Ὅπως ἐπὶ τῆς ἐν γένει ἐργασίας τοῦ λαοῦ, οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς ὑπηρετικῆς βιομηχανίας ἰδιαιτέρως, ἡ κηδεμονικὴ ἔννοια τῆς πολιτείας ἐτέθη εἰς πληρεστάτην ἐνέργειαν. Ἡ διατίμησις τῆς οἰκιακῆς καὶ ἀγροτικῆς ὑπηρεσίας ἐθεωρήθη θέμα ἀστυνομικοῦ κανονισμοῦ. Βλέπομεν δὲ τὸν μέγαν Φριδε-

ρῖκον ἐπιβάλλοντα βαρείας ποινὰς (εἰρκτὴ μετ' ἀναγκα-
στικῆς ἐργασίας) τόσον κατὰ τοῦ ὑπηρετοῦ τοῦ λαμβά-
νοντος, ὅσον καὶ κατὰ τοῦ κυρίου τοῦ δίδοντος ἀνώτερον
τοῦ προσδιωρισμένου μισθόν. Ἀλλοίμονον εἰς ἐκεῖνον,
ὅστις διὰ μηχανευμάτων ἐλάμβανε ἀλλότριον ὑπηρετήν.
Καὶ ἐπειδὴ ἡ παροιμία «ὄταν διψᾷ ἡ αὐλή σου. . .» εἶναι
ἀρχαία καὶ παγκόσμιος, αὐστηρῶς ἀπηγορεύετο, πολ-
λαχοῦ τῆς Γερμανίας, μέχρις ἔτι τοῦ παρελθόντος
αἰῶνος, ἢ ἐκτὸς τῶν ὁρίων τῆς ἐπαρχίας ἀπομάκρυνσις
τῶν ἰθαγενῶν ὑπηρετῶν, ὑποχρεουμένων, ἵνα προτιμῶσι
τοὺς ἐγχωρίους μᾶλλον οἴκους. Μεταξὺ τῶν ὑπηρετῶν
τῆς πόλεως καὶ τῆς ἐξοχῆς ὑπάρχει κατὰ τὴν ἐποχὴν
ταύτην νομοθετικὸν χάσμα. Ἐκαστος ἐν ᾧ ἐκλήθη ἐκεῖ
καὶ μενέτω. Οὕτως ἐν Σαξωνίᾳ, ἵνα ἀποκτήσῃ ὁ ὑπηρετῆς
τῆς ἐξοχῆς τὸ δικαίωμα τῆς ἐν τῇ πόλει ὑπηρεσίας, ἐπρε-
πε κατὰ διάταγμα τοῦ 1766 νὰ ὑπηρετήσῃ ἐπὶ τετραετίαν
τουλάχιστον ἐν τῇ πρώτῃ καὶ νὰ εἶναι δεκαοκταετής.

Τοιαύτη τῆς πολιτείας ἐπέμβασις ἐπὶ τοῦ ὑπηρετικοῦ
κλάδου τῆς βιομηχανίας ἐξηγεῖται ἀπὸ τῶν ἐσφαλμένων
πολιτικο-οικονομικῶν ἀρχῶν, αἵτινες μέχρις ἐσχάτων ἐ-
πεκράτουν ἐπὶ τῆς Εὐρωπαϊκῆς κοινωνίας, χωρὶς νὰ λη-
σμονήσωμεν ἐν τούτοις καὶ τὸ ὑφιστάμενον ἔτι σπουδαῖον,
κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον, μέρος αὐτῶν. Ἡ κυριεῦσα
ιδέα κατὰ τὴν ἀκμὴν τῆς προστατευτικῆς περιόδου ἦτο
ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ ἀφεθῇ ἡ κοινωνία χωρὶς ὑπηρετάς. Ἐ-
πομένως ἐντεῦθεν καὶ ἡ μονιμοποίησις τῆς τάξεως αὐτῶν
καὶ ἡ διατίμησις των. Πόσον διαφέρει ὁμως ἡ ἐν τῇ ὀρθῇ
τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας ἀναπτύξει θέσις ὄλων τῶν ἐργα-
ζομένων, ὑπηρεταί εἶναι οὗτοι ἢ ἐπιχειρηματαί, ἔμποροι
ἢ καλλιεργηταί, βιομήχανοι ἢ κεφαλαιοῦχοι!

Ἐν γένει τὸ μέλλον ἀνήκει εἰς τὴν συναλλακτικὴν τῶν
ὑπηρεσιῶν ἐλευθερίαν. Ὁ χρυσοῦς αἰὼν τῆς οἰκτικῆς ζω-
ῆς παρῆλθεν ἀνεπιστρεπτί· ὁ σημεῖραι δὲ σμικρύνεται ὁ
κύκλος τῶν ἀρχαϊκῶν ἐκείνων οἰκογενειῶν, ἐν ταῖς ὁ-

ποίαις οἱ ἔκγονοι βλέπουσιν ὑπὸ τὴν αὐτὴν στέγην γέ-
ροντας τοὺς πιστοὺς τῶν πατέρων ὑπηρετάς. Ἡ μετα-
βολὴ εἰσέδουσε μέχρις αὐτῆς τῆς πεπολιτισμένης ἐξοχῆς.
Τοιοιούτρόπως μεθ' ὄλην τὴν ἀρχαιτροπίαν των οἱ Ἄγ-
γλοι κτηματαίαι πρέπει νὰ ἀπελπισθῶσι περὶ τοῦ δυνατοῦ
τῆς ἐν τοῖς νῦν χρόνοις ὑπάρξεως Ὀμηρικοῦ Εὐμαίου.
Ἀπὸ πεντήκοντα σχεδὸν ἐτῶν ἡ Ἀγγλικὴ τῆς γῆς καλ-
λιέργεια ἐτέθη ἐπὶ τῆς αὐτῆς βάσεως, ἐφ' ἧς καὶ ἡ βιο-
μηχανία τῶν ἐργοστασιῶν. Οἱ ἐργάται δὲν εἶναι ὑπηρεταί
χρόνιοι, ζῶσιν ἐκ τὸς τῆς οἰκίας τοῦ ὑπερφηάνου γαιο-
κτῆτου καὶ εἶναι ἡμερομισθιοί, ὅπως καὶ οἱ ἐν τῇ πόλει ἀ-
δελφοί των.

Δὲν ἐννοῶ ἐντεῦθεν, ὅτι τὸ ἐφήμερον τῆς ἀπὸ συναλ-
λάγματος ὑπηρεσίας εἶναι ἡ πρακτικωτέρα καὶ μοναδικὴ
ἐγγύησις τῆς ἀτομικῆς τῶν ὑπηρετῶν ἀνεξαρτησίας. Σχο-
πὸν ἔχω ἀπλῶς νὰ ὑποδείξω, ὅτι πολυχρόνιος μίσθωσις
τῆς ὑπηρεσίας δύναται μὲν ὑπὸ τινα ἐποψίν νὰ ἐξασφα-
λίξῃ τὸ παρὸν, θυσιάζει ὁμως τὸ μέλλον. Ὑποθέσατε ὅτι
μισθοῦται τις ὡς ὑπηρετῆς ἐφ' ὄρου ζωῆς, καὶ ἰδοὺ ἔχετε
πρὸ ὀφθαλμῶν εὐρυτάτην σωματεμπορίας εἰκόνα. Ἐπομέ-
νως ὅταν τὸ Ἑλληνικὸν σύνταγμα (ἀρθ. 13) καθιεροῖ τὴν
ἀρχὴν, ὅτι παρ' ἡμῖν «οὔτε πωλεῖται οὔτε ἀγοράζεται ἄν-
θρωπος», πρέπει νὰ δεχθῶμεν, ὅτι «καὶ οὔτε ἰσοβίως μι-
σθοῦται.»

Ἡ οἰκονομικὴ σημασία τοῦ ὀλιγοχρονίου τῶν ἀνθρω-
πίνων μισθώσεων εἶναι αὐταπόδεικτος, ἀρκεῖ νὰ συγκρίνω-
μεν τὴν βιομηχανικὴν δραστηριότητα τῶν πατριαρχικῶν
χρόνων πρὸς τοὺς νεωτέρους τοῦ ἡμερομισθίου. Ἡ ἀπο-
τελεσματικὴ ἐργασία ἐξαρτᾶται μᾶλλον ἐκ τοῦ συμφέρον-
τος τῶν ἐργαζομένων ἢ ἐκ τῶν ποιητικῶν εἰκόνων τῆς
ὑπὸ τὴν αὐτὴν στέγην συμβιώσεως τοῦ ἀγαπητοῦ τῆς
τύχης υἱοῦ μετὰ τῶν ἐξ αὐτῆς ἀποκλήρων. Προέβη δὲ τὸ
φαινόμενον τοῦτο ἔτι μᾶλλον πρὸς τὰ πρόσω, διότι οἱ
κατ' ἀποκοπὴν ἐργάται εἶναι τόσον ἀποτελεσματικώ-

τεροι τῶν ἡμερομισθίων, ὅσον οἱ ἡμερομισθιοὶ εἶναι παραγωγικότεροι τῶν νωθῶν τῆς πατριαρχικῆς ζωῆς ἀκολούθων.

Ἐάν ἐκ τῆς καθόλου ταύτης ἐννοίας περιορισθῶμεν εἰς μόνους τοὺς οἰκιακοὺς ὑπηρέτας, ὁ μικρὸς ἢ μέγας ἀριθμὸς αὐτῶν εἶναι, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον, σπουδαῖα ἐνδειξίς τῆς προΐουσης οἰκονομικῆς ἐν τῇ κοινωνίᾳ εὐπορίας. Τοιοῦτοτρόπως ἐνδεικτικὴ εἶναι ἡ ἐπομένη ἐν Παρισίοις ἀνάπτυξις τῆς οἰκιακῆς ὑπηρεσίας ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τῆς τετάρτης δεταετηρίδος τοῦ παρόντος αἰῶνος.

1831	Ἰππρέται	13,916	Ἰππρέτριαι	36,258	ὄλον	50,177
1841	»	15,366	»	39,529	»	54,907
1846	»	19,720	»	47,834	»	67,554
1856	»	19,070	»	64,756	»	83,826
1866	»	22,591	»	87,743	»	110,334
1872	»	28,331	»	83,090	»	112,021

ὑπὸ τὰς ἐντυπώσεις τῆς οἰκονομικῆς σημασίας τοῦ ἐν τοῖς ἀνωτέρω ἀριθμοῖς, ἀπὸ δεκαετίας εἰς δεκαετίαν, ἐπαίσθητοῦ προβιβασμοῦ τῶν ὑπηρετικῶν ἔργων δὲν πρέπει νὰ λησμονήσωμεν τὴν ἐκ ματαιότητος πλησμονὴν τῶν οἰκιακῶν ὑπηρετῶν τῆς μεσαιωνικῆς ἀρχοντείας, ἀπὸ τῶν αὐλῶν τῶν Βασιλέων μέχρι τῶν ἐπ' αὐταῖς πιθηκίζόντων, ἀπὸ τῶν Βυζαντινῶν Δομεσίκων καὶ Μεγαδομεσίκων μέχρι τοῦ συρφετοῦ, τὸν ὅποιον βλέπει τις πνίγοντα τὴν νεωτέραν τοῦ πεφυσιωμένου οἰκογένειαν. Ἡ διαμοίρασις λοιπὸν τῶν ἀτόμων τῆς ὑπηρετικῆς, οὕτως εἰπεῖν, τάξεως μεταξὺ πλειόνων οἰκογενειῶν εἶναι τὸ ἀσφαλέστερον γνώρισμα τῆς ἀληθοῦς ἐν τῷ τόπῳ οἰκονομικῆς εὐπορίας. ὑπὸ τὴν ἐποψίν ταύτην ἡ ἀπογραφὴ τοῦ 1870 ἀπέδειξε καθ' ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα 17,482 ὑπηρετάς καὶ 10,808 ὑπηρετρίδας, τὸ ὄλον 28,290 άτομα. Ἐπειδὴ δὲ ὁ ὄλος Ἑλληνικὸς πληθυσμὸς ἀποτελεῖται ἐκ 327,809 οἰκογενειῶν, δύναται ἕκαστος νὰ ἀναλογίσῃ τὸν ἀριθμὸν τῶν

ὑπηρετῶν πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν οἰκογενειῶν, ἵνα κρίνῃ περὶ τῆς ποσότητος τῶν Ἑλληνίδων, αἰτινες ἀκόμη, ὡς ἡ βασιλόπαις Ναυσικάα, πλύνουσι μόναι τὰ φορέματα τῆς οἰκογενείας ἐν τῷ ποταμῷ.

Ὁ μικρὸς οὗτος ἀριθμὸς τῶν ἐν Ἑλλάδι ὑπηρετῶν δὲν μὲ ἐμποδίζει ἀπὸ φορολογικῆς τινος προτάσεως, ἥτις εἶναι ἀξία ἰδιαιτέρας, ἐν τῇ οἰκονομικῇ τοῦ κράτους, μελέτης. Ἐν Ἀγγλίᾳ δι' ἕκαστον ὑπηρετὴν ὑπεράνω μὲν τῶν 18 ἐτῶν ὁ κύριος πληρόνει 28 δραχμὰς εἰς τὸν δημόσιον θησαυρὸν, κάτω δὲ τῶν 18 ἐτῶν, δραχμὰς 14. Θὰ κατεσκεύαζον ὅθεν μέσον τινα ἐκ τῶν Ἑλλήνων ὑπηρετῶν, ἐν τῷ ὁποίῳ, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν γυναικῶν, ἰδοὺ ὅτι πρὸς 10 κατὰ κεφαλὴν δραχμὰς ἀποτελεῖται δημόσιον εἰσόδημα 282 χιλ. δραχμῶν, εὐεῖςπρᾶκτον καὶ δεκτικὸν εὐρυτέρας ἔτι ἐν τῷ μέλλοντι ἀποκαταστάσεως, διὰ τοῦ ἀντιζυγίου ὅπερ πάντως εἶναι ἀπαραίτητον εἰς κατάργησιν ἄλλων φόρων, ἐπιβαρυνόντων ἀδιακρίτως καὶ ἐκεῖνον, ὅστις μόλις ἔχει τὸ ἀναγκαῖον, καὶ ἐκεῖνον, τοῦ ὁποίου ἡ ζωὴ λειτουργεῖ δι' ἄλλοτρίων χειρῶν καὶ ποδῶν.

Μεταξὺ τῆς κηδεμονικῆς καὶ τῆς ἀστυνομικῆς ἐνεργείας τῆς πολιτείας, κατὰ τὰ ἐπαγγέλματα τῆς κοινοτάτης χρήσεως, ὑπάρχει σπουδαιστάτη διαφορὰ. Ἐνῶ τὴν πρώτην κατεδικάσαμεν ἀνωτέρω, περὶ τῆς δευτέρας ἀπαιτεῖται ἰδιαιτέρα ἔρευνα. Τῷ ὄντι καταγραφὴ τῶν ὑπηρετῶν εἰς εἰδικὸν κατὰ πόλεις ἀστυνομικὸν βιβλίον, καὶ ἕκαστοτε ἔλεγχος αὐτοῦ κατὰ τὰς ἀπὸ κυρίου εἰς κύριον μεταβάσεις, φέρουσι κατὰ νοῦν τὰς Ῥωμαϊκὰς τῶν δούλων καταστροφὰς, ἐν ταῖς ὁποίαις δολοφονουμένου τοῦ κυρίου ὄλοι οἱ δούλοι του παρεδίδοντο εἰς τὸν δῆμιον. Καὶ ὅμως ἡ ὑπερβολὴ τῆς ἀναμνήσεως ταύτης δὲν ἀφαιρεῖ τὴν ὑπάρχουσαν ἐν αὐτῇ σημασίαν. Ὅταν οἱ μὲν ὑπηρεταὶ εἶναι οἱ πρακτικώτεροι θεματοφύλακες τῆς ἐμπιστοσύνης τῶν οἰκιῶν, οἱ δὲ πειρασμοὶ πολλοὶ καὶ διάφοροι, δὲν φαίνεται ἀπὸ σκοποῦ ἡ ἀστυνομικὴ τῆς πολιτείας ἐπὶ τοιαύ-

την βιομηχανίαν περιέρχεται. Μέγα ἐν τούτοις μέρος τῆς ὀχληρᾶς ταύτης ἐπεμβάσεως δύναται ἐν προχωρούσῃ κοινωνίᾳ νὰ ἐκλείψῃ διὰ τοῦ ὀργανισμοῦ φιλανθρωπικῶν καὶ ἄλλων ἐπὶ τῆς ὑπηρετικῆς βιομηχανίας συνεταιρισμῶν, ὑπὸ τὴν ἐποψίν διδασκαλίας τινος καὶ ἐπικουρίας.

Ἐκ τῆς ἀστυνομικῆς ἐπὶ τῶν ὑπηρετῶν ἐννοίας ἔχω ὑπ' ὄψιν δύο κανονισμούς: ὁ μὲν ἀνήκει εἰς τοὺς Παρισίους (1853), ὁ δὲ εἰς τὰς Ἀθήνας (1870). Κατὰ τὸν πρῶτον, πᾶν ἄτομον ἀμφοτέρων τῶν γενῶν, ὅπερ θέλει νὰ εἰσέλθῃ εἰς ὑπηρεσίαν ἐντός τινος οἰκίας, πρέπει, βεβαιουμένης προηγουμένως τῆς ταυτότητος του, νὰ προμηθευθῇ ἐκ τῆς Διευθύνσεως τῆς Ἀστυνομίας βιβλιάριον, ἐν τῷ ὁποίῳ σημειοῦται τὸ ὄνομα καὶ ἐπώνυμον αὐτοῦ, ὁ τόπος τῆς γεννήσεως του, ἡ ἡλικία του, ἡ ὑπογραφή του, ἂν εἶναι ἔγγαμος κλπ. Ἡ παράλειψις τῆς ἀνωτέρω διατυπώσεως τιμωρεῖται διὰ προσωπικῆς κρατήσεως 8 ἡμερῶν μέχρι τριῶν μηνῶν. Δὲν ἐπιτρέπεται εἰς τὸν κύριον νὰ δεχθῇ ἐν τῇ οἰκίᾳ του ὑπηρετὴν ἄνευ τοιοῦτου βιβλιαρίου, ὅπερ μένει παρὰ τῷ οἰκοδεσπότη μέχρι τῆς ἐκ τῆς ὑπηρεσίας του ἐξόδου τοῦ ὑπηρετοῦ, ὅτε ἐπιστρέφεται εἰς τοῦτον μετὰ μόνης τῆς ἐγγραφῆς τοῦ χρόνου τῆς εισόδου καὶ ἐξόδου αὐτοῦ, ἀπαγορευομένης πάσης σημειώσεως μομφῆς ἢ ἐπαίνου κατὰ τοῦ ὑπηρετοῦ. Αἱ σχετικαὶ μεταξὺ κυρίου καὶ ὑπηρετοῦ δυσκολίαι ἐξομαλύνονται ἀστυνομικῶς. Κατὰ πᾶσαν μεταβολὴν οἰκίας ὀφείλει ὁ ὑπηρετὴς ἐπὶ ποινῇ κρατήσεως 24 ὡρῶν μέχρι 4 ἡμερῶν νὰ ἐμφανίζηται ἐνώπιον τῆς Ἀστυνομίας, ἐν ἣ ἐπιθεωρεῖται τὸ βιβλιάριον του. Ὅσοι ὑπηρετῆται δὲν συμμορφοῦνται πρὸς τὰς ἀστυνομικὰς ταύτας διατάξεις ἀποπέμπονται κατὰ τὰς περιστάσεις ἐκ τοῦ Παρισινοῦ νομοῦ.

Ὁ Ἀθηναϊκὸς τῆς ὑπηρετικῆς βιομηχανίας κανονισμὸς ἔχει ὡς ἐξῆς:

1) Οὐδεὶς, ἢ οὐδεμία ἀπολύτως δύναται νὰ μετέλθῃ τὸ ἐπιτήδευμα ὑπηρετοῦ, ὑπηρετρίας ἢ τροφοῦ, ἂν προηγουμένως δὲν ἐφο-

δικασθῇ μὲ συστατικὸν ἀποδεικτικὸν ἐνὸς τῶν ἀνεγνωρισμένων ὑπηρετομεσιτῶν, σὺν τῇ ἐγγυήσει τοῦτου, καὶ λάβῃ, ἐν βιβλιαρίῳ, τὴν πρὸς τοῦτο ἄδειαν τῆς Ἀστυνομίας.

2) Οὐδεὶς ἀπολύτως δύναται νὰ μετέλθῃ τὸ ἐπιτήδευμα τοῦ ὑπηρετομεσίτου, ἐὰν δὲν ᾖναι ἐρωδιασμένος μὲ ἄδειαν τῆς Ἀστυνομίας.

3) Διὰ νὰ λάβῃ τις τὴν ἄδειαν μεσίτου ἀπαιτεῖται νὰ γνωρίζῃ γράμματα, νὰ ᾖναι ἐγκαταστημένος ἐν τῇ πόλει, ἐν ἣ θέλει ἐξασκήσῃ τὸ ἐπιτήδευμά του, νὰ ἔχῃ οἶκον ὠρισμένον καὶ εὐρύχωρον νὰ δέχεται τὰς διαθεσίμους ὑπηρετρίας, καὶ νὰ μὴ μεταβάλλῃ θέσιν ἐν ἀγνοίᾳ τῆς Ἀστυνομίας νὰ ἔχῃ σύζυγον, μητέρα ἢ ἄλλην ἐπιμελήτριαν ἡλικίας 40—60 ἐτῶν, καὶ νὰ προσφέρῃ ἐγγύησιν περὶ τῆς ἡθικῆς διαγωγῆς αὐτοῦ καὶ τῆς ἐντίμου καὶ ἀκριβοῦς πρὸς τὰ διατασσόμενα ἐξασκήσεως τοῦ ἐπιτηδεύματος του. Ἀπαγορεύεται δ' αὐτῷ νὰ δέχεται, ἢ νὰ ξενίζῃ ἐν τῷ οἴκῳ του ἄλλα πρόσωπα ἄρρενα ἡλικίας 15—60 ἐτῶν.

4) Ὁ μεσίτης ὀφείλει νὰ προμηθεύεται καὶ νὰ διατηρῇ ἀκριβῶς, ἰδίως αὐτοῦ ἀναλώμασι, τὰ ἀπαιτούμενα βιβλία κατὰ τὸ ὑπὸ τῆς ἀστυνομίας ἐπιδειχθόμενον αὐτῷ σχέδιον, καὶ νὰ πέμπῃ κατὰ πᾶσαν δευτέραν ἔντυπον ἀπόσπασμα αὐτῶν περὶ τῶν ἐβδομαδιαίων ἐργασιῶν του εἰς τὴν Διεύθυνσιν.

5) Ὁ μεσίτης εἶναι συνυπεύθυνος διὰ πᾶσαν πράξιν ὑπηρετοῦ, ὑπηρετρίας ἢ τροφοῦ.

6) Ἐπιτρέπεται εἰς τὸν μεσίτην νὰ λαμβάνῃ μεσιτικὴν ἀμοιβὴν, κατ' ἀνώτατον ὄρον, ἀνὰ τρεῖς δραχμὰς παρ' ἐκάστου, τοῦ τε μισθοῦντος καὶ τοῦ μισθουμένου.

7) Πᾶσα μίσθωσις ἢ ἀντικατάστασις ὑπηρετοῦ, ὑπηρετρίας ἢ τροφοῦ θέλει γίνεσθαι διὰ τοῦ μεσίτου ἐπομένως διὰ μὲν τὴν μίσθωσιν ὀρίζεται ἐλάχιστος χρόνος ὁ μὴν, διὰ δὲ τὴν πρὸς ἀντικατάστασιν μεταξὺ τῶν μαρῶν εἰδοποιεῖσιν ἢ ἐβδομάς, καὶ ὁ μισθωτὴς καὶ ὁ ἢ ἡ μισθωτὸς θέλουσιν ἀπευθύνεσθαι δι' ὅλα ταῦτα ἐγκαίρως πρὸς τὸν μεσίτην.

8) Ἐὰν ὁ ἢ ἡ μισθωτὸς ἐγκαταλείψῃ ἀπρηειδοποιήτως τὴν ὑπηρεσίαν του, ὁ μισθωτὸς θέλει γνωστοποιήσῃ τοῦτο εἰς τὸν μεσίτην, ὅστις εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ ἐνεργήσῃ πάραυτα τὴν ἀντικατάστασιν.

9) Εάν υπηρέτης, υπηρέτρια ή τροφός εγκαταλείψη την υπηρεσίαν πρὸ τοῦ ἐλαχίστου ὅρου τοῦ χρόνου τῆς μισθώσεως τοῦ ἐνδὸς δηλαδή μηνὸς δὲν δύναται νὰ πληρωθῇ δι' ὅσας ἡμέρας υπηρέτησεν. Εάν δὲ ἀποβλήθῃ ἀκουσίως, ὁ μισθωτὴς ὀφείλει νὰ πληρώσῃ ὁλόκληρον τὸ μηνιαῖον. Εἰς περιστάσιν τοιαύτης παραιτήσεως ἐκ μέρους τοῦ ἢ τῆς μισθωτοῦ, ὁ μεσίτης ὀφείλων νὰ προμηθεύσῃ εἰς τὸν κύριον τοῦ παραιτηθέντος υπηρέτου, υπηρετρίας ἢ τροφοῦ ἕτερον πρόσωπον, δὲν δικαιούται νὰ λάβῃ τὴν μεσιτικὴν ἀμοιβήν, εἰμὴ μόνον ἀπὸ τὸν ἢ τὴν μισθωτῶν, εἰς περιστάσιν ὅμως ἀποβολῆς, ὡς ἐξετέθη, ὀφείλει καὶ ὁ μισθωτὴς νὰ πληρώσῃ τὴν ὠρισμένην ἀμοιβήν.

10) Οὐδείς υπηρέτης, ἢ υπηρέτρια δύναται νὰ μένῃ ἀνευ υπηρεσίας πέραν τῆς ἐβδομάδος, τὸναντίον ἅμα παραιτηθῇ, ἢ ἀποβλήθῃ, ὀφείλει νὰ παρουσιασθῇ εἰς τὸν μεσίτην νὰ δηλώσῃ τοῦτο διὰ νὰ μισθωθῇ ἐκ νέου, ἰδίως δὲ αἱ υπηρέτρια ὀφείλου νὰ καταλύωσιν ἐν τῷ διαστήματι αὐτῷ, εἰς ἀποδεδειγμένως συγγενικὰς τῶν οἰκίας, ἢ ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ μεσίτου. Εάν δὲ τις υπηρέτρια φωραθῇ ἅπαξ ἢ δις τὸ πολὺ ἐντὸς οἴκου ἀσωτίας, ἢ ἔχει σχέσεις μετὰ μαυλιστριῶν ἢ κοινῶν γυναικῶν, θέλει παύει ἐφεξῆς τοῦ υπηρετικοῦ ἐπιτηδεύματος, καὶ εἰ μὲν ἦναι ἑτεροδημότις ἢ ἀλλοδαπὴ θέλει ἀποπέμπεσθαι ἐντεῦθεν, ἄλλως θέλει καταταχθῆ μεταξὺ τῶν κοινῶν γυναικῶν.

11) Ὁ μεσίτης εἶναι ὑποχρεωμένος, εἰς πᾶσαν παραίτησιν ἢ ἀπόλυσιν υπηρέτου, υπηρετρίας ἢ τροφοῦ ἐκ τῆς οἰκίας ἢ τοῦ καταστήματος, ἐν ᾧ εἶχε μισθωθῇ, νὰ ζητῇ πληροφορίας παρὰ τοῦ οἰκοδεσπότου, οἰκοδεσποίνης ἢ καταστηματοῦρχου, περὶ τῆς διαγωγῆς, ἢν ἔδειξε τὸ υπηρετῆσαν πρόσωπον κατὰ τὸ διάστημα τῆς υπηρεσίας, καὶ νὰ τὰς σημειῇ, ὑπὸ εὐθύνην του, εἰς τὰς οἰκίας θέσεις τοῦ βιβλιαρίου.

12) Εἰς οὐδεμίαν τροφὸν θέλει χορηγεῖσθαι ἄδεια τῆς ἀστυνομίας, ἐάν τὸ ἔντυπον ἀποδεικτικῶν συστατικῶν τοῦ μεσίτου δὲν ἦναι προσυπογεγραμμένον αὐθημερὸν ὑπὸ τοῦ ἀστυνομικοῦ ἱατροῦ, δικαιουμένου νὰ λαμβάνῃ παρ' αὐτῆς, ἐπισκέψεως δικαίωμα, δύο δραχ. περὶ τῆς εὐρωστίας αὐτῆς καὶ τῆς ἀρκούσης καὶ ὑγιεινῆς γαλακτοφορίας τῆς. Οὐδεμίαν δὲ τροφὸς δύναται νὰ εγκαταλείψῃ, οὔτε ἐπὶ μίαν ἔραν τὸ θηλάζον βρέφος ἢ νὰ τὸ ἀποθηλάσῃ ἀνευ τῆς ἀδείας καὶ συναινέσεως τῶν γυνέων ἢ τῶν ἐπιμελητῶν του, εἰς περιστάσιν δὲ διενεξέως πρὸς ἀλλήλους, ἢ στερήσεως τοῦ γάλακτος, θέλει εἶδο-

δοποιεῖσθαι εὐθὺς ὁ μεσίτης πρὸς πρόβλεψιν ἑτέρας, ἐξακολουθούσης ἐν τῷ μεταξὺ τῆς πρώτης τὸ καθήκον τῆς.

13) Ὅταν ὁ υπηρέτης, υπηρέτρια ἢ τροφός θέλῃ νὰ παραιτηθῇ τοῦ ἐπιτηδεύματος τούτου, ὀφείλει νὰ ἀναγγεῖλῃ τοῦτο εἰς τὴν Διεύθυνσιν τῆς ἀστυνομίας, ἀποθέτουσα τὸ βιβλιαρίον, ἵνα διαγραφῇ ἐκ τοῦ υπηρετικοῦ βιβλίου.

14) Τὰ βιβλιαρία ταῦτα θέλου χορηγεῖσθαι ὑπὸ τῆς Διευθύνσεως δωρεάν, εἰς πᾶσαν δὲ τυχαίαν ἢ ἐκ τῆς χρήσεως φθοράν, βλάβην ἢ ἀπώλειαν τοῦ βιβλιαρίου ἢ Διεύθυνσις τῆς ἀστυνομίας θέλει ἐκδίδει ἕτερον διὰ πᾶσαν ὅμως ἐκ προθέσεως τοιαύτην πράξιν θέλει τιμωρεῖσθαι ὁ ἐνοχος κατὰ τὸν νόμον.

15) Διὰ νὰ ἐκδοθῇ, εἰς τὸν αἰτοῦντα ἢ τὴν αἰτοῦσαν τὴν υπηρετικὴν ἄδειαν, βιβλιαρίον, ἢ αἰτήσεις πρέπει νὰ συνοδεύηται, σὺν τοῖς ἄλλοις ἀποδεικτικαῖς, περὶ ὧν εἰς τὰ προηγούμενα ἄρθρα ἐγένετο λόγος, καὶ μὲ τρία ἀντίτυπα τῆς φωτογραφικῆς εἰκόνας τοῦ αἰτούντος ἢ τῆς αἰτούσας, ἰδίως αὐτῶν ἀναλώμασιν, ἐξ ὧν τὸ μὲν ἐν θέλει προσκολλᾶσθαι ὑπὸ τοῦ φωτογράφου τεχνικῶς ἐν τῇ πρώτῃ σελίδι τοῦ βιβλιαρίου, τὰ δὲ δύο ἕτερα θέλου κατατίθεσθαι εἰς τὸ γραφεῖον τῆς Διευθύνσεως.

Ἀνεξαρτήτως τῶν ἀνεφαρμόστων ἐν τοῖς προηγούμενοις λεπτομερειῶν ἢ νομικῆ βᾶσις τῶν τοιούτων κανονισμῶν ἀπορρέει ἐκτῆς ἀστυνομικῆς ἐξουσίας τῆς πολιτείας. Τοιοῦτοτρόπως ἐν Ἑλλάδι ὁ ποιν. νόμος (ἀριθ. 655 καὶ 657) τιμωρεῖ διὰ προσίμου μέχρι 50 δραχμῶν τὸν ἐν τῇ υπηρεσίᾳ του δεχόμενον υπηρέτας ἢ θεράποντας, οἵτινες δὲν δύνανται νὰ ἀποδείξωσι κατὰ τὸ δέον διὰ τοῦ υπηρετικοῦ βιβλίου, ὅτι ἔχουσι τὰ κατὰ τὰς διατάξεις ἀπαιτούμενα, καὶ ἐν γένει πᾶσαν παράβασιν τῶν περὶ υπηρετῶν διατάξεων ἐκ μέρους τῶν υπηρετουμένων, ὧν πολὺ αὐστηρότερος κατὰ τῶν υπηρετούντων, καθ' ὧν ἀπαγγέλλει ἐπὶ τοιαύτην παραβάσει κράτησιν μιᾶς ἡμέρας μέχρι δύο ἐβδομάδων, ὀρίζων συγχρόνως, ὅτι οἱ καθ' ἑξὶν περὶ τὰ τοιαῦτα πταίνοντες υπηρέται ὑποβάλλονται κατὰ τὰς περιστάσεις ὑπὸ τὴν ἰδιαιτέραν ἀστυνομικὴν ἐπιτήρησιν, ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς ὁποίας

ὑπάρχει καὶ τὸ διοικητικὸν δικαίωμα τῆς ἀπὸ τόπου εἰς τόπον ἐντὸς τῆς ἐπικρατείας ἀποπομπῆς.

Τοιοῦτος εἶναι περίπου ὁ ἀστυνομικὸς κατὰ τὴν ὑπηρετικὴν βιομηχανίαν μηχανισμός. Κατὰ πόσον οὗτος λειτουργεῖ πράγματι, δύνανται νὰ μαρτυρησωσιν ὅλοι οἱ ἐν Ἀθήναις ὑπηρετούμενοι οἴκοι. Ἐκ τοῦ ὅτι καὶ ἐν Παρισίοις περιβάλλεται ἡ ἐφαρμογὴ ὑπὸ πολλῶν δυσχερειῶν, δὲν ἐπιταί ὅτι ὅλη ἡ κατὰ τὴν ἡμετέραν πρωτεύουσαν ἐμπειρία πρέπει νὰ περιορισθῇ εἰς μόνας τὰς μελανὰς δάφνας τῆς ἀγαλινώτου χαρτογραφίας. Δὲν ἀρκεῖ μία διαταγὴ· ἀπαιτεῖται καὶ τὸ περὶ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς πνεύμα τῆς συνεχείας. Αὐτὸ μόνον διακρίνει τὴν σοβαρότητα τῶν ἀτόμων ἅμα καὶ τῶν ἐθνῶν, ἐγγυᾶται δὲ τὸ πρακτικὸν ἀποτέλεσμα ὅλων τῶν σκοπῶν καὶ ὅλων τῶν ἀγώνων.

ΠΕΡΙ ΚΥΒΕΙΑΣ.

A.

Τί σημαίνει ἡ λέξις κυβεία ἐν τῇ κυρίως σημασίᾳ τῆς; βεβαίως δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ τὴν ἐξηγήσω ἡ σημασία ὅμως ἦν ἔλαβεν πρὸ τριῶν ἐτῶν: τὴν ἐπὶ τῆς διαφορᾶς τῆς τιμῆς τῶν χρεογράφων κερδοσκοπίαν, εἶναι ὀλίγον βεβιασμένη καὶ ὑπερβολικὴ ἐνῶ ἡ εὐρωπαϊκὴ λέξις agiotage προερχομένη ἐκ τοῦ agio—λέγω εὐρωπαϊκὴ, διότι ἅπασαι αἱ τραπεζοχρηματιστικαὶ λέξεις προέρχονται ἐκ τῆς ἰταλικῆς—σημαινούσης διαφορὰν ἐπὶ τῶν τιμῶν μοὶ φαίνεται ὀρθωτέρα καὶ φυσικωτέρα· ἀλλ' ἄς ἀφήσωμεν τὰς λέξεις καὶ ἄς ἔλθωμεν εἰς τὰ πράγματα.

Οἱ οἰκονομολόγοι σχεδὸν δὲν ἔγραψάν τι ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου· κρίνων δέ τις ἐκ τῶν ὀλίγων λέξεων ἄς καθιέρωσαν ἐπὶ τούτῳ δύναται τις νὰ εἴπῃ ὅτι δὲν τὸ

ἐμελέτησαν. Ὁ περισσότερα περὶ κυβείας γράφας εἶναι ὁ J. B. Say οὗ τινος τὸ συμπέρασμα εἶναι τὸ ἐξῆς: α' Ἀπαντα τὰ παίγνια ταῦτα—τὰ ἐπὶ τῶν μετοχῶν καὶ χρεογράφων, ἅτινα ἐπιφέρουσι πολλὰ δυστυχήματα καὶ ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἡ βιομηχανία καὶ ἡ παραγωγὴ ποτὲ δὲν ὀφελοῦνται, ἡδύναντο, νομίζω, νὰ καταργηθῶσιν ἐὰν ἡ κυβέρνησις τὸ ἤθελεν» (1).

Ὁ Mac Culloch εἶναι τῆς αὐτῆς γνώμης.

Courcelle-Seneuil, λέγει: α' Ἡ κυβεία καὶ τὰ τοῦ χρηματιστηρίου παίγνια ἐξασκοῦσιν ἐπὶ τῆς βιομηχανίας ἐν γένει ὀλεθρίαν ἐπιρροήν, διότι καταβροχθίζουσιν ἀνοφελῶς κεφάλαια καὶ χεῖρας. Ἡ ἀρχὴ ἡδύνατο νὰ καταργήσῃ ταῦτα δι' ὀλοσχεροῦς ἀπαγορεύσεως» (2).

Ὁ Horace Say λέγει κάτι τι χονδρότερον. α' Ἡ ἐμπορικὴ κερδοσκοπία εἶναι ὠφέλιμος καὶ εὐνοϊκὴ εἰς τὴν κοινωνίαν, ἡ κυβεία τῇ εἶναι βλαβερὰ· ἐκτὸς δὲ τούτου εἶναι πάντοτε κατὰ τῆς ἠθικῆς. . . . Ἡ κερδοσκοπία εἶναι πρᾶξις τακτικὴ· ἡ κυβεία στοίχημα ἐνθα οἱ στοιχηματῖαι ἔχουσι πάντοτε τὴν ὑστεροβουλίαν νὰ μεταχειρισθῶσιν ἐν ἀνάγκῃ τὴν ἄπᾶ τῆν!! κτλ. (3).

Ὁ Vhurer (4) ἀδυνατῶν νὰ ὀρίσῃ τὴν κυβείαν ἐπαναλαμβάνει τὴν γνώμην τοῦ μνημονευθέντος Ὁρατίου Σαίη. «Ὀὐχὶ ἄνευ δυσκολίας, λέγει ὁ Vhurer, προσπαθοῦμεν νὰ δώσωμεν τὴν ἀκριβῆ σημασίαν τῆς λέξεως ταύτης· διότι ἐκείνην ἦν θὰ προετεινώμεν κινδυνεύει νὰ ἐφαρμοσθῇ ἐπίσης εἰς τὸ πνεῦμα τῆς κερδοσκοπίας, ἥτις εἶναι αὐτὴ ἡ ψυχὴ τῶν ἐπιχειρήσεων καὶ τοῦ ἐμπορίου, καὶ τὴν ὁποῖαν

(1) Cours complet de l' Econ. Pol. VIII, part. ch. 45.

(2) Traité théor. et prat. d' Econ. Pol. tom. II. σελ. 277.

(3) Dict. de l' Econ. Polit. εἰς τὴν λέξιν Agiotage.

(4) Dict. du Commerce et de la Navigat. εἰς τὴν λέξιν Agiotage.

οὔτε ἡ ἠθικὴ, οὔτε ἡ δικαιοσύνη κατεδίκασάν ποτε, ὡς καὶ εἰς τὴν κυβείαν ἐναντίον τῆς ὁποίας ἡ τιμιότης τοῦ κοινου καταφέρθη πάντοτε, τόσῳ μᾶλλον καθ' ὅσον εἶναι διαρκῆς κίνδυνος τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς βιομηχανίας. Εἰς τῶν σπουδαιοτέρων συγγραφέων ἐπὶ τῆς ὕλης ταύτης, ὁ Ὅρατιος Σαίης ὤρισε τὴν κυβείαν ὡς ἐξῆς: «Ἐν τῇ κυβείᾳ, ἡ ἀγορὰ γέινεται πάντοτε μὲ τὴν πρόθεσιν νὰ πωλήσῃ τις ὅσον δύναται ταχύτερον γίνονται διαπραγματεύσεις συνήθως μὲ προθεσμίας διὰ νὰ μὴ γείνη ἀνάγκη κεφαλαίων· οὐδαμῶς σκοπεύουσι νὰ παραλάβωσιν ὅ,τι ἠγόρασαν. Ἄλλοτε πωλοῦσι μὲ τὴν ὑπόσχεσιν νὰ παραδώσωσιν ὅ,τι δὲν ἔχουσιν, καὶ ὅ,τι δὲν προέβλεψαν ποσῶς νὰ ἀποκτήσωσι· ἐλπίζουσι νὰ ἐκκαθαρίσωσι τὴν πράξιν των κατὰ τὴν προθεσμίαν, δι' ἐναντίας πράξεως, εἰς τιμὰς ὧν ἡ διαφορὰ νὰ ἀποβῆ κέρδος· καὶ ἐγκαταλείπονται εἰς τὴν τύχην τῶν ἐσοδειῶν, εἰς τὰς συνεπειὰς τῶν πολιτικῶν νέων, καλῶν ἢ κακῶν, ἅτινα ἐτοιμάζονται μάλιστα νὰ ἐφεύρωσι καὶ διαδώσωσιν ἐν ἀνάγκῃ. Ἐν μιᾷ λέξει, ὁ κυβευτῆς, βασιλεῖ τὸ κέρδος του ἐπὶ τῆς ζήτησις ἢ οἱ ἄλλοι θὰ ὑποστῶσιν. Ὅταν ἡ πράξις του περατωθῇ οὐδεμία ὑπηρεσία ἀπεδόθη εἰς τὴν κοινωνίαν, οὐδεμία παραγωγὴ ἐγένετο». Σχεδὸν δὲ ἕκαστον ἐγχειρίδιον τῆς πολ. οἰκον. καθιερεῖ λέξεις τινὰς κατὰ τῆς κυβείας (1).

Οἱ νόμοι δὲν εἶναι σαφέστεροι τοῦ ὀρισμοῦ τῆς κυβείας, ἡ δὲ νομολογία τέλος ἀδυνατοῦσα νὰ διακρίνῃ τὴν κερδοσκοπίαν τῆς κυβείας ἀπεράσιτον, ἵνα ἡ κερδοσκοπία δηλ. ἡ κυβεία, θεωρῆται παράνομος καὶ ἄκυρος ὅταν ὑπερβαίνῃ τὰ μέτρα τοῦ ἐπιχειρηζομένου αὐτῆν.

(1) Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω γνώμων οὐδεὶς ἄλλος νομίζω ἔγραψε περὶ κυβείας ἐκτὸς τοῦ Victor Emion, ὅστις εἶναι κατ' αὐτῆς, τοῦ Γερμανοῦ κόμητος καὶ βουλευτοῦ Cieskowski, ὅστις δὲν ἐννοῶ τί θέλει νὰ εἰπῇ καὶ τὴν ὑπὲρ τῆς κυβείας μικρὰν λόγου ἀξίαν πραγματείαν τοῦ Courtois.

Ἐπὶ τῶν ἀνωτέρω ἰδεῶν ἐμπνεόμενος πρὸ τινων ἐτῶν καὶ γράφων περὶ τοῦ Χρηματιστηρίου τῆς Κων]πόλεως καὶ ἐνεκα τῆς καταχρήσεως τῆς κυβείας ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ καὶ ὑπολογίσασι τὸν τόκον τῶν διὰ τὴν κυβείαν ἀποκλειστικῶς προωρισμένων κεφαλαίων, τὴν ἀπώλειαν τοῦ χρόνου καὶ τῆς τροφῆς τῶν ἐπὶ τούτῳ καταγινομένων ἀνθρώπων, ἀνεβίβασα τὴν ἐτησίαν ἀπώλειαν εἰς 4 περίπου ἑκατομ. δραχμῶν. Ὁμολογῶ ὅτι ἡ μελέτη μου ἐκείνη ἔνεκα τῆς ἐκτάσεως τῆς κυβείας ἐν Κων]πόλει καὶ τὴν ἐπιρροὴν, ἣν ἐξήσκησαν ἐπ' ἐμοῦ αἱ ἀνωτέρω ἰδέαι, ἦτον ἐν μέρει μεροληπτικὴ καὶ ἴσως ἐν πολλοῖς αὐττηρά (1).

Σήμερον ἀπαθέστερον μελετήσας τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος θέμα μετέβαλλον γνώμην, ἣν ἐκθέτω ἐνταῦθα μετὰ τὰς ἀνωτέρω. Ἄλλ' ἄς προσπαθῆσω πρῶτον ὄχι νὰ ὀρίσω, ἀλλὰ μᾶλλον νὰ σαφηνίσω αὐτῆν.

Πρῶτον ὑπάρχει placement d' argent ἤτοι ἡ τοποθέτησις ἡ ὁ κανονισμὸς τῶν κεφαλαίων χάριν ἐτησίου εἰσοδήματος, ἣν σήμερον οὐδεὶς κατακρίνει. Δεύτερον ὑπάρχει ἡ speculation κερδοσκοπία ἤτοι ἡ ἀγοροπωλησιᾶ οἰουδήποτε ἐμπορευσίμου ἀντικειμένου χάριν κέρδους, ἣν ἐπίσης οὐδεὶς κατακρίνει σήμερον· καὶ τέλος ἡ κυβεία, ἣτοι ἡ κερδοσκοπία ἐπὶ ἐμπορευσίμων μὲν ἀντικειμένων, ἀλλὰ τοιαύτης ἀξίας, ὥστε νὰ μὴ δύναμαι νὰ ἀγοράσω ἐξ ὀλοκλήρου τὰ ἀντικείμενα ταῦτα διὸ καὶ προκαταβάλω ποσοστὸν τι τῆς ἀξίας ἤτοι τὴν πιθανὴν διαφορὰν, ἣτις μέλλει νὰ προκύψῃ καὶ δι' ἧς ὁ ἕτερος τῶν συμβαλλομένων ἐξασφαλίζε-

(1) Ἡ πραγματεία αὕτη ἐδημοσιεύθη ἐν τῷ Θεατῇ καὶ μετετυπώθη ἐν τῇ Ἑπταλόφῳ ἔτος 6'. τεύχος γ'. σελ. 27 1870, ὑπὸ τὸν τίτλον: Περὶ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει χρηματιστηρίου καὶ τῶν χρεωγράφων.

ται, ἦν ἅπαντες κατακρίνουσιν ὡς βλαβεράν καὶ καταστρεπτικὴν εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν βιομηχανίαν καὶ τέλος ὡς ἀνήθικον. Διατί; Ἐκαστος δύναται νὰ κρίνῃ ἀφοῦ ἀνέφερα τὰς ἀποδοκιμαστικωτέρας γνώμας. Ἐξετάσωμεν ἀμερολήπτως καὶ ἀπαθῶς τὸ ζήτημα.

Τὸν τοκιστὴν οὐδεὶς σήμερον κατακρίνει τοῦναντίον μάλιστα ἅπαντες ἐπαινοῦσιν, διότι συντελεῖ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς βιομηχανίας. Καὶ ὅμως ὑπῆρξεν ἐποχὴ καθ' ἣν ὁ τοκιστὴς ἐθεωρεῖτο ὁ ἀδικώτερος ὁ ἀπανθρωπότερος, ὁ ἀνηθικώτερος τῶν ἀνθρώπων, ὅποσαι ἀραὶ καὶ ἐξωκλήσιασμοὶ δὲν ἐξετοξεύθησαν ἄλλοτε κατ' αὐτοῦ; Ἄλλὰ καὶ σήμερον μήπως δὲν θεωρεῖται τοιοῦτος, ὁσάκις δὲν δανείζει μὲ τόκον ἀνώτερον τοῦ νομίμου; Καὶ διατί; διότι οἱ νομοθέται, ξένοι καὶ ἀδαεῖς ἐντελῶς τῶν ἀρχῶν καὶ στοιχείων τῆς συναλλαγῆς, εὐηρεστήθησαν νὰ ὀρίσωσι τὸν νόμιμον τόκον εἰς τόσα τοῖς Θ]0, διότι οὕτω ἔδοξεν αὐτοῖς χωρὶς νὰ φροντίσωσι περὶ τῆς ἐφαρμογῆς αὐτοῦ, καὶ ἀπορῶ τότε πῶς δὲν ὤρισαν καὶ τὴν τιμὴν ἐνὸς ἐκάστου τεχνητοῦ ἢ φυσικοῦ προϊόντος, ἀφοῦ ἐνόμισαν ὅτι ἦτο δυνατὸν τοῦτο. Τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ νόμου τοῦτο, τὸ γινώσκετε ἅπαντες; ὁσάκις ὁ δανειστὴς διὰ λόγους φυσικοὺς καὶ δικαίους δανείσῃ μὲ 15 ἢ 20 Θ]0 π. χ. ἵνα μὴ ἔχῃ τὸν νόμον κατ' αὐτοῦ φροντίζει νὰ λάβῃ τὸν τόκον ἢ μέρος αὐτοῦ προηγουμένως, ὥστε ὁ δανειζόμενος ὄχι μόνον πληρώνει τὸν συμφωνηθέντα τόκον, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐπιτόκιον εἴνεκα τῆς προστασίας τοῦ νόμου, τῆς ὁποίας μὴ ὑπαρχούσης δὲν οὐκ ἐπλήρωνεν. Ἡ νομοθεσία εὐτυχῶς συναισθανθεῖσα τὸ ἀτόπημα εἰς ὃ περιέπεσε καὶ θελήσασα νὰ ὀρίσῃ τὸ ἐνοίκιον τῶν χρημάτων, ὅπερ ὀρίζεται κατὰ τὰς περιστάσεις, ἦτοι ὅπως ἡ τιμὴ ἐκάστου πράγματος ὑπὸ τῆς αἰτήσεως καὶ τῆς προσφορᾶς, ἔλυσε τὸ ζήτημα τοῦτο κατ' ἀρχὴν καὶ μένει ἡ ἐφαρμογὴ αὐτῆς, ὥστε ἡ λέξις τοκογλύφος τοῦ λοιποῦ δὲν θὰ ἦναι ὕβρις καὶ ὅπως ὁ δανειζόμενος εἶναι ἐλεύθερος νὰ δανεισθῇ ἢ ὄχι μὲ τοιοῦτον ἢ τοι-

οῦτον τόκον τὰ χρήματα, ὧν ἔχει ἀνάγκην οὕτω καὶ ὁ δανειστὴς θὰ ἦναι ἐλεύθερος νὰ δανείσῃ μὲ τὸν συμφέροντα αὐτῷ τόκον. Ἡ νομοθεσία λοιπὸν πρέπει νὰ περιορισθῇ, ὡς καὶ εἰς πολλὰς ἄλλας περιστάσεις, νὰ προστατεύῃ μόνον τοὺς ἀνήλικας καὶ φρενοβλαβεῖς, τοὺς δὲ ἐνηλίκους καὶ σώας ἔχοντας τὰς φρένας νὰ ἀφήσῃ ἐλευθέρους καὶ κυρίους τῶν πράξεών των. Εἶπωμεν δὲ ἐνταῦθα εἰς τιμὴν τῶν προγόνων μας, ὅτι τὸ ἐνοίκιον τῶν χρημάτων ἦτον ἐλεύθερον παρ' αὐτοῖς. Ἐνδιέτριψα μικρὸν ἐνταῦθα, διότι ὁ τοκιστὴς καὶ ὁ τοκογλύφος ἔχει πολλὴν τὴν ἀναλογίαν, ὡς θέλετε ἰδεῖ, μὲ τὸν κυβευτὴν καὶ κερδοσκοπόν.

Γ.

Ἡ κερδοσκοπία, ἣτις συγγέεται καὶ συνδέεται τόσον στενῶς μετὰ τῆς κυβείας, ἔστιν ὅτε καὶ μετὰ τῆς ἐμπορείας ὡς θὰ ἀποδείξω μετ' οὐ πολὺ, δεόν νὰ ὀρισθῇ μᾶλλον ὡς ἐξῆς:

Κερδοσκοπία εἶναι πᾶσα ἀγορὰ ἢ πώλησις γενομένη εἰς ἐκτάκτους τιμὰς καὶ καθ' ἣν ὑπάρχει ἔμμεσος ἢ ἄμεσος παραλαβὴ καὶ παράδοσις. Καὶ τοι ὁ ὀρισμὸς οὗτος δὲν εἶναι ἄτρωτος, μοὶ φαίνεται καταλληλότερος τῶν γνωστῶν μοι. Ἡ κερδοσκοπία καὶ τοι σήμερον θεωρεῖται ἡ ψυχὴ τοῦ ἐμπορίου καὶ τῶν ἐπιχειρήσεων οὐχ ἦττον κατεκρίθη κατὰ διαφόρους ἐποχάς, οὐδέποτε ὅμως παρ' Ἑλλησιν. Ὁ Ἀριστοτέλης ἐν τοῖς πολιτικοῖς του ἀναφέρει μετὰ τῶν ἄλλων καὶ τὰς ἐξῆς κερδοσκοπίας. «Τοῦτο γάρ ἐστι κατανόημά τι χρηματιστικόν, ἀλλ' ἐκεῖνον μὲν (ἐννοῆθαι τὴν Μιλήσιον) διὰ τὴν σοφίαν προσάπτουσι, τυγχάνει δὲ καθόλου τι δὴ ὀνειδιζόντων γὰρ αὐτῷ διὰ τὴν πενίαν ὡς ἀνωφελοῦς τῆς φιλοσοφίας οὐσης, κατανοήσαντά φασιν, ἐλαιῶν φορὰν ἐσομένην ἐκ τῆς ἀστρολογίας, ἔτι χειμῶνος ὄντος, εὐπορήσαντα χρημάτων ὀλίγων ἀρραβῶνας διαδοῦναι τῶν ἐλαιουργίων τῶν ἐν Μιλήτῳ καὶ Χίῳ

πάντων ὀλίγου μισθωσάμενον ἄτ' οὐδενός ἐπιβάλλοντος· ἐπειδὴ δ' ὁ καιρὸς ἦκε πολλῶν ζητουμένων ἅμα καὶ ἐξαίφνης, ἐκμισθοῦντα, δι' τρόπον ἠβούλετο, πολλὰ χρήματα συλλέξαντα ἐπιδείξει ὅτι ῥάδιόν ἐστι πλουτεῖν τοῖς φιλοσόφοις, ἂν βούλωνται, ἀλλ' οὐ τοῦτ' ἐστὶ περὶ ὁ σπουδάζουσιν. Θαλῆς μὲν οὖν λέγεται τοῦτον τὸν τρόπον ἐπίδειξιν ποιήσασθαι τῆς σοφίας· ἐστὶ δ', ὡσπερ εἶπομεν, καθόλου τὸ τοιοῦτον χρηματιστικόν, ἐάν τις δύναται μονοπωλίαν αὐτῷ κατασκευάζειν· διὸ καὶ τῶν πόλεων ἔναι τοῦτον ποιῶνται τὸν πόρον, ὅταν ἀποροῦσι χρημάτων (1)· μονοπωλίαν γὰρ τῶν ὠνίων ποιῶσιν. Ἐν Σικελίᾳ δέ τις τεθέντος παρ' αὐτῷ νομίσματος συνεπρίατο πάντα τὸν σίδηρον ἐκ τῶν σιδηρείων, μετὰ δὲ ταῦτα ὡς ἀφίκοντο ἐκ τῶν ἐμπόρων οἱ ἔμποροι, ἐπώλει μάνας, οὐ πολλὴν ποιήσας ὑπερβολὴν τῆς τιμῆς· ἀλλ' ὅμως ἐπὶ τοῖς πενήτηντα ταλάντοις ἐπέλαβεν ἑκατόν. Τοῦτο μὲν εὖν ὁ Διονύσιος αἰσθόμενος τὰ μὲν χρήματα ἐκέλευσεν ἐκχομίσασθαι, μὴ μὲν τοι γ' ἔτι μένειν ἐν Συροκούσαις, ὡς πόρους εὐρίσκοντο τοῖς αὐτοῦ πράγμασι ἀσυμφόρους. Τὸ μὲν τοι ὄραμα θάλαω καὶ τοῦτο τοῦτόν ἐστιν· ἀμρότεροι γὰρ ἑαυτοῖς ἐτέχνασαν γενέσθαι μονοπωλίαν. Χρήσιμον δὲ γνωρίζειν ταῦτα καὶ τοῖς πολιτικοῖς· πολλαῖς γὰρ πόλεσι δεῖ χρηματισμοῦ καὶ τοιούτων πόρων, ὡσπερ οἰκία, μᾶλλον δέ, διόπερ τινὲς καὶ πολιτεύονται τῶν πολιτευομένων ταῦτα μόνον» (2).

Ἐπὶ τὸν ἀνωτέρω ὄρισμὸν καὶ ὑπὸ οἰονδήποτε ἄλλον λαβοῦσαι χώραν πράξεις κατεκρίθησαν ἀδίκως ὡς κυβευτικάι.

(1) Εἰς τὰ Οἰκονομικά του (B'), ἀναφέρονται ὄχι μόνον μονοπωλία πολυειδῆ καὶ διάφορα ἀλλὰ ποικίλαι φορολογικὴ καὶ κερδοσκοπικὴ πόλεων· τὰ ἐν τοῖς οἰκονομικοῖς του παραδείγματα ταῦτα εἰσι πολλά.

(2) Πολιτ. Α'.

τονολλοῦσι τὸν τοῦτο τὴν κερδοσκοπία μὴ γὰρ κερδοσκοπία
 ἵνα ἵνα κερδοσκοπία μὴ γὰρ κερδοσκοπία ὁ δὲ κερδοσκοπία

Νῦν ἔλωμεν εἰς τὴν κυβείαν.

Ὁ Ὀράτιος Σαίη λέγει πρὸς τοῖς ἄλλοις τὰ ἐξῆς: Ἐν τῇ κυβείᾳ ἢ ἀγορὰ γίνεται πάντοτε μὲ τὴν πρόθεσιν νὰ πωλήσῃ τις ὅσον δύναται ταχύτερον. Μήπως ἐν τῷ ἐμπορίῳ καὶ τῇ κερδοσκοπίᾳ ἀγοράζει τις διὰ νὰ πωλήσῃ ὅσον δύναται ἀργότερον; Τὸ συμφέρον του εἶναι τὸναντίον. Αἱ διαπραγματεύσεις—ἐξακολουθεῖ—γίνονται συνήθως μὲ προθεσμίας διὰ νὰ μὴ γείνη ἀνάγκη κεφαλαίων· οὐδαμῶς σκοπεύουσι νὰ παραλάβωσιν ὅτι ἠγόρασαν εἰς ὅλας τὰς ἐπιχειρήσεις τὸ ὄνειρον τοῦ ἐμπόρου, τοῦ βιομηχάνου, τοῦ κερδοσκόπου, τοῦ τραπεζίτου καὶ παντὸς ἐμπορευομένου καὶ μὴ, διότι ἐάν μὲν ἔχη κεφάλαια καὶ κατορθώσῃ νὰ μὴ διαθέσῃ αὐτὰ εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις του καὶ διαθέτῃ αὐτὰ εἰς ἄλλας νέας ἢ τοῦλάχιστον τὰ τοκίζει, ὥστε ἔχει καὶ ἄλλα κέρδη. Ἐάν δὲ στερῆται κεφαλαίων εἶναι ἐπίσης εὐτυχῆς, διότι ἄνευ κεφαλαίων κατορθώνει νὰ ἐργάζηται. Καθ' ἣν στιγμὴν δὲ ἀγοράζει τις διὰ νὰ πωλήσῃ ὅτι δύναται νὰ μὴ παραλάβῃ, κερδίζει· διότι ἀπαφεύγει τὰ ἐξόδα τῆς μετακινήσεως καὶ ἐν γένει ὅσα συνεπάγει ἢ παραλαβή. Ἄλλοτε πωλοῦσιν—ἐξακολουθεῖ—μὲ τὴν ὑπόσχεσιν νὰ παραδώσωσιν ὅ,τι δὲν ἔχουσι καὶ ὅ,τι δὲν προέβλεψαν ποσῶς νὰ ἀποκτήσωσιν· ἐλπίζουσι νὰ ἐκκαθαρίσωσι τὴν πρᾶξιν των κατὰ τὴν προθεσμίαν δι' ἐναντίας πράξεως, εἰς τιμὰς ὧν ἢ διαφορά νὰ ἀποβῇ κέρδος, καὶ ἐγκαταλείπονται εἰς τὴν τύχην τῶν ἐσοδειῶν, εἰς τὰς συνεπείας τῶν πολιτικῶν νέων καλῶν ἢ κακῶν, ἅτινα μάλιστα ἐτοιμάζονται νὰ ἐφεύρωσι καὶ διαδώσωσιν ἐν ἀνάγκῃ. Μήπως ἐν τῇ κερδοσκοπίᾳ ἅπαντα ταῦτα δὲν γίνονται καὶ μήπως ἡ μεγαλητέρα ἱκανότης τοῦ ἐμπόρου δὲν ἐναπόκειται ἐν τῇ ὀρθῇ κρίσει τοῦ μέλλοντος. Ὅσοι δὲ ἐφευρίσκουσι νέα οὔτοι εἰς πᾶσαν πρᾶξιν τοῦ βίου των

κατακρίνονται. Ἐν μιᾷ λέξει—ἐξακολουθεῖ—ὁ κυβευτῆς βασίζει τὸ κέρδος του ἐπὶ τῆς ζημίας ἢν οἱ ἄλλοι θὰ ὑποσπῶσι. Μήπως ὁ κερδοσκόπος δὲν ἀφαιρεῖ τὸ ὑπ' αὐτοῦ πραγματοποιούμενον κατὰ τὴν ἐκποίησην τῶν εἰς χειρὰς του εὕρισκομένων ἐμπορευμάτων ἀπὸ ἐκεῖνον τὸν ὁποῖον ἠγόρασε ταῦτα; Ὅταν ἡ πράξις του περατωθῇ—ἐξακολουθῇ—οὐδεμία ὑπηρεσία ἀπεδόθη εἰς τὴν κοινωνίαν οὐδεμία παραγωγή ἐγένετο. Ἀλλὰ πόσαι ἐμπορικαὶ πράξεις μὴ οὔσαι αὐταὶ καθ' ἑαυτὰ παραγωγικαὶ (ἢ κυκλοφορία παντὸς προϊόντος) εἰσὶν οὐχ ἤττον ἐντιμοὶ καὶ ὠφελιμώτατοι τῇ κοινωνίᾳ;

Πρὶν ἀναζητήσωμεν τοὺς κατὰ τῆς κυβείας λόγους τῆς καταφορᾶς τοῦ κοινοῦ, εἴπωμεν τοὺς κυριωτέρους καθ' ἡμᾶς λόγους δι' οὓς ἠδύνατο νὰ κατακριθῇ ἡ κυβεία. Ὑποθέσωμεν διὰ μίαν στιγμὴν ὅτι ἡ τιμὴ τῶν μετοχῶν τῆς Ἐθν. Τραπεζῆς π. χ. ἦτον ἀστατωτέρα καὶ ὅτι συγχρόνως ὑπῆρχον συστηματικὰ μεσιτικὰ καταστήματα. Καὶ ὅτι ἡ τιμὴ των σήμερον δι' οἰουσδήποτε λόγους εἶναι 3 χ. δρ. ἐκάστη ἥτις εἰς ἐμὲ φαίνεται λίαν μικρὰ δι' οἰουσδήποτε λόγους, δι' οὓς καὶ ἀποφασίζω νὰ ἐποφεληθῶ τῆς ἀδίκου ταύτης ἐκπτώσεως. Δυστυχῶς ὁμως ἔχω μόνον 12 χ. δρ. δι' ὧν μόνον τέσσαρας μετοχὰς δύναμαι νὰ ἀγοράσω εἰς δὲ τὸ ἐξ αὐτῶν παραχθῆσόμενον κέρδος δὲν ἀρκοῦμαι. Μεταβαίνω εἰς τὸ κατάστημα μεσίτου τινὸς καὶ τῷ λέγω ἀγοράσόν μοι 50 μετοχὰς εἰς τὴν τρέχουσαν τιμὴν τῶν 3 χ. δρ. ἐπειδὴ δὲν ἔχω τὴν ἐξ 150 χ. δρ. ἀξίαν αὐτῶν νὰ σοὶ δώσω ἰδοὺ 12 χ. δρ. μετὰ τῶν ὁποίων κράτησον καὶ τὰς ἀγορασθῆσομένας μετοχὰς μου, ἐν περιπτώσει δὲ καθ' ἣν ὑποτιμηθοῦν ἀκόμη ἔχεις ἀπέναντι ἐκάστης 240 δρ. ὥστε ὅταν πλησιάσουν εἰς τὴν τιμὴν τῶν 2,700 δρ. πώλησον ταύτας ἵνα μὴ ζημιωθῆς. Αἱ μετοχαὶ τῆς Τραπεζῆς μετὰ τινὰς ἡμέρας διὰ τινὰς καλὰς ἐπιχειρήσεις ἄς κατῶρθωσι καὶ ὧν ἐλπίζεται ἐκτάκτως καλὸν μέρισμα ὑπερτιμῶνται ἀνὰ 300 δρ. ἐκάστη· τότε λέγω

εἰς τὴν μεσίτην μου πώλησον τὰς 50 μετοχὰς μου εἰς τὴν σημερινὴν τρέχουσαν τιμὴν τῶν 3,500 δρ. καὶ οὕτω πραγματοποιῶ κέρδος ἐξ 25,000 δρ. Καὶ ὁμως μέχρι τοῦδε οὐδὲν κακὸν ἐγένετο, οὐδεμία ἀνηθηκότης, οὐδεμία ἀπάτη διότι ἐν συνειδήσει καὶ ἐλευθέρως ἠγόρασα καὶ ἐπώλησα ἐν μέσῃ ἀγορᾷ, γνωστῆς ἀξίας ἐμπορεύματα εἰς τὴν τρέχουσαν ἀξίαν των, ἤτοι εἰς τὴν ἀληθῆ, τὴν πραγματικὴν των ἀξίαν! Δι' ἐπιτυχῶν δὲ ὑπολογισμῶν ἡ μᾶλλον δι' ἀληθοῦς καὶ ὀρθῆς ἐκτιμήσεως τοῦ μέλλοντος ἐκέρδισα 25 χ. δρ. Καὶ ὁμως τὸ ἀπατάσθαι εἶναι ἀνθρώπινον τὸ δὲ μέλλον ἀδῆλον· μυρία δὲ γεγονότα ἐκτακτα καὶ ἀπρόβλεπτα ἔστιν ὅτε καὶ γελοῖα, δύνανται νὰ μεταβάλλωσι τὸ πᾶν. Ἐν Γαλλίᾳ ἐπὶ τῆς ἀ. αὐτοκρατορίας δὲν ἐνθυμούμαι ἐκ ποίας μάχης περιεμένοντο λαμπρὰ ἀποτελέσματα καὶ ὅλοι οἱ Γάλλοι μετ' ἀνυπομονησίας περιέμενον τὴν ἐναρξιν τῆς μάχης. Κατὰ τὰς ὥρας τῶν ἐργασιῶν τοῦ Χρηματιστηρίου ἠκούσθησαν βρονταί, πάραυτα τὰ χρεώγραφα ὑπερτιμῶνται καὶ ὁμως αἱ βρονταὶ αὐταὶ ἦσαν βρονταὶ κεραυνοῦ μακρυνομένης καταγιγίδος. Ὑποθέσωμεν δὲ μίαν στιγμὴν ὅτι ἀπρόοπτόν τι συμβῆν ὑπερτίμα τὰς μετοχὰς καὶ ἔχανα τὴν ἐκ 12 χ. δρ. μόνην ἴσως περιουσίαν μου· ἐνταῦθα βεβαίως τὸ πρᾶγμα διαφέρει. Τὸ νὰ χάσω εἰς τινὰ ἐπιχείρησιν βεβαίως εἶναι δυσάρεστον ἀλλ' οὐδὲν ἔχει τὸ ἐπιλήψιμον διότι ἄλλοι χάνουν πολλάκις καὶ ὅ,τι δὲν ἔχουν. Τὸ ἐπιλήψιμον ἐγκεῖται ἐν τῷ ἐξῆς ὅτι ἡ κοινωνία μοὶ παρέσχε τὰ μέσα νὰ καταστρέψω τὴν περιουσίαν μου ἐν τὸς ὀλίγων ἡμερῶν, ὡρῶν, στιγμῶν ἴσως! Διότι ἐὰν διὰ τῶν 12 χιλ. δραχμῶν μου ἠγόραζον ἀντὶ 50, τέσσαρας μόνον μετοχὰς, θὰ ἐξτμιωνόμην μόνον 960 δρ. ἤτοι μόλις τὸ 12ον τῆς περιουσίας μου καὶ τότε ἠδυνάμην νὰ περιμένω μέχρις ὅτου ἐπανεέλθωσι εἰς τὴν προτέραν των ἀξίαν εἰς ἣν νὰ τὰς πωλήσω, ἵνα μὴ ζημιωθῶ ἢ κάμων ὁμοίως ἄλλας πράξεις ἐπὶ ἄλλων μετοχῶν ἢ χρεωγράφων, ἠδυνάμην νὰ καλύψω τὴν ζημίαν μου καὶ τέλος διὰ νὰ

χάσω ὅλην μου τὴν περιουσίαν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἦτον ἀνάγκη νὰ ἀπατηθῶ, ἢ νὰ ἀποτύχω δωδεκάκις, ὅπερ δύσκολον. Ὡστε μόνον διὰ τοῦτον τὸν λόγον ἴσως δύναται νὰ κατακριθῇ ἡ κυβεία ἢτοι ἡ ἐπιχειρήσις, ἣτις ἀπαιτεῖ μεγαλύτερα κεφάλαια ἐκείνων ὧν ἡμεθα κύριοι καὶ ἐλλείψει τῶν ὁποίων ἀδυνατοῦντες νὰ ἀγοράσωμεν ὅ,τι ἐπιθυμοῦμεν, παραιτούμεθα τῆς ὀλοσχεροῦς κυριότητος αὐτῶν καὶ προκαταβάλλομεν μόνον τὴν προκυψομένην διαφορὰν τῆς τιμῆς, ἣν ἡ ἀστασία τῆς πραγματευομένης ἀξίας δύναται νὰ ἐπιφέρῃ. Καὶ ἐπειδὴ ἡ διαφορὰ αὕτη εἶναι τὸ πολὺ 10% διὰ τοῦτο ἀποτυγχάνων, καταστρέφομαι δεκάκις ταχύτερον, δεκάκις περισσότερον, ἢ ἂν ὀλοσχερῶς ἤμην κύριος τῶν περιττῶν ὁ λόγος ἀξιών. Καὶ ὅμως ὅποσαι ἄλλαι πράξεις δὲν ἐκτελοῦνται καθ' ἑκάστην διακυβεύουσαι ὄχι μόνον τὴν περιουσίαν ἀλλὰ πολυτιμώτερα πράγματα χωρὶς νὰ κατακριθῶσιν; Ὑπάρχουσι δὲ ὡς θέλετε ἰδῆ κατωτέρω ἰσχυρότεροι λόγοι δι' οὓς δὲν δυνάμεθα νὰ τὴν κατακρίνωμεν. Ἡ κυβεία δύναται νὰ ὀρισθῇ ὡς ἐξῆς: Πᾶσα ἰδανικὴ ἀγοραπωλησιὰ προτιθεμένη τὴν προσκτησιν τῆς προκυψομένης διαφορᾶς τῆς ἀξίας καὶ ἣτις εἶναι ἀνωτέρα τῶν μέσων τοῦ ἀναλαμβάνοντος ταύτην. Ὡστε κατὰ τὴν θεωρίαν ταύτην ἡ κυβεία οὐδέποτε ὑπῆρξεν ἐν Ἀθήναις καὶ μέχρι σήμερον τοῦλάχιστον ἦτον καὶ εἶναι πρᾶγμα ἄγνωστον, διότι ἅπασαι αἱ ἀγοραπωλησιᾶι ἐγένοντο τοῖς μετρητοῖς, ἐννοῶ ἐπὶ τῶν μετοχῶν τοῦ Λαυρίου. Ἀλλ' ἐνδιατρίψωμεν μικρὸν ἐπὶ τῆς περιβοήτου ταύτης ἐπιχειρήσεως, ἀφοῦ τὸ θέμα τοῦτο ὀφείλεται εἰς αὐτήν.

Ε.

Ἐξοσιν ἑκατομμ. νέων ὄρ. ἐνομίσθησαν ἀναγκαίαι διὰ τὴν ἐκμετάλλευσιν τῆς ἐπιχειρήσεως ταύτης, ἀπέναντι τῶν ὁποίων ἐξεδόθησαν ἑκατὸν χιλ. μετοχῶν ἀξίας 200 φρ. ἑκάστη, πληρωτέα εἰς τέσσαρας δόσεις. Κατὰ τὴν περίοδον

τῆς μεγάλης αὐτῆς ὑπερτιμήσεως κατεβλήθη μόνον τὸ ἡμισυ τῆς ἀξίας αὐτῶν, ἢτοι 100 φρ. δι' ἑκάστην. Ἐκ τῶν 100 χιλ. μετοχῶν βεβαίως οὐκ ὀλίγοι ἠγοράσθησαν ὑπὸ τοῦ ἐξωτερικοῦ καὶ τῶν ἐπαρχιῶν, ὥστε ἂν ὑποθέσωμεν ὅτι 60 χιλ. μετοχαὶ, ἔμεινον εἰς Ἀθήνας καὶ λάβωμεν τὸν μέσον ὄρον τῆς ὑπερτιμήσεως, λαμβανομένης ὑπ' ὄψιν τῆς τε ἐλαχίστης ἐκπτώσεως καὶ τῆς σημερινῆς τιμῆς αὐτῶν καὶ ὑπολογίζοντες μόνον μίαν κυκλοφορίαν καὶ ἐκ τῆς ἀξίας ταύτης, ἀφαιρέσωμεν τὴν σημερινὴν τρέχουσαν ἀξίαν ἢ ζημίαν εἶναι 3,000,000 φρ. ποσὸν ἀναλογεῖν 50 φρ. δι' ἑκάστον κάτοικον τῶν Ἀθηνῶν καὶ ποσὸν βεβαίως μέγα ἀπέναντι τῶν ὑλικῶν μας μέσων, ἀφοῦ πλησιάζει σχεδὸν μὲ τὸ ἡμισυ τοῦ ποσοῦ ἐκείνου ὅπερ ἕκαστος Γάλλος ἐπλήρωσε δι' ἀποζημίωσιν τῶν Πρώσων. Ἡ ζημία λοιπὸν κατ' ἐμὲ ἦτο μεγάλη καὶ ἐπαισθητὴ, ὄχι ἔνεκα τῆς κυβείας, ἀλλ' ἔνεκα τῆς κακῆς ἐκτιμήσεως καὶ ἐπομένως τῆς ὑπερτιμήσεως τῆς ἀγορᾶς ἀφ' οὗ αἱ μετοχαὶ ἐπωλοῦντο καὶ πωλοῦνται ὀλιγώτερον τοῦ ἡμίσεως τῆς ἀξίας των ὥστε ὅταν τις ἀγοράζῃ ἐμπόρευμά τι 140 φρ. καὶ περιμένει ἐξ αὐτοῦ νὰ κερδίσῃ οὐκ ὀλίγα, ἡ δὲ ἀξία τοῦ ἀντικειμένου τούτου ἐπὶ πολὺν καιρὸν, καθ' ὃν στερεῖται καὶ τὸν τόκον τῶν κεφαλαίων του, εἶναι μόνον 60 φρ. βεβαίως ἡ ζημία εἶναι μεγάλη, μάλιστα δι' ἐκείνους οἵτινες ἐπεθυμοῦντες νὰ πραγματοποιήσωσι μεγάλα κέρδη, προσέφεραν τιμὴν ἀνωτέραν τῆς ἐκδόσεως. Τέλος προκειμένου νὰ διδαχθῇ τις τὴν τέχνην τοῦ πλουτεῖν, 50 φρ. δι' ἑκάστον ἀστὸν οἶαζδῆποτε πόλεως, βεβαίως δὲν εἶναι πολλὰ· εἶναι ἀλήθες ὅτι οἱ πληρώσαντες εἶναι ὀλίγοι καὶ ἡ ἀναλογία διαστρέφεται ἀφοῦ οὔτοι ἐσκόπευον νὰ πλουτίσουν ἀλλ' ὡς παρηγορηθῶν μὲ τὴν ἐξῆς σκέψιν ὅτι ἔχασαν πολὺ ὀλιγώτερα τῶν ὄσων ἐσκόπευον νὰ κερδίουν. Ὅπως καὶ ἂν ἦ οἱ ζημιωθέντες οὐδένα πρέπει νὰ αἰτιῶνται καὶ ὀλιγώτερον τοὺς κερδίσαντας, διότι ἐλευθέρως καὶ ἐκουσίως ἀνεκατέβησαν εἰς πράγματα ξένα τοῦ ἔργου των, διὰ νὰ κα-

παρθώσουν, ὅ,τι κατώρθωσαν ἄλλοι εὐτυχέστεροι αὐτῶν· ἀλλ' ἐκείνων ἦτον ἔργον, ὅχι ὁμως καὶ τῶν ζημιωθέντων.

Ἄλλ' ἄρα γε δὲν ὑπάρχουν θεωρίαι καὶ κανόνες ἐπὶ τῆς κυβείας, ἢ τύχη διέπει αὐτήν; Ὑπάρχουν ἅπαντα ταῦτα. Ὁ κυβευτὴς ὡς καὶ οἱ ἔμποροι, ὁ τραπεζίτης καὶ οἰσοδότης θέλει νὰ ἀναμιχθῆ εἰς τὰ μυστήρια τοῦ Χρηματιστηρίου πρέπει πρῶτον νὰ ἀποδύθῃ τὸν ἄνθρωπον τῶν αἰσθημάτων καὶ ἀφοῦ σπουδάσει βαθέως τὴν κίνησιν τῶν κεφαλαίων, πρέπει νὰ ἦ ἐνήμερος τῆς τιμῆς τοῦ τόκου, τῆς προεξοφλήσεως καὶ τῶν συναλλαγμάτων, δι' ὧν δύναται νὰ ὑπολογίσῃ τὴν ἔλλειψιν ἢ ἀφθονίαν τῶν κεφαλαίων, νὰ ἦ ὅσον ἐνεστί ἐνήμερος τῆς πολιτικῆς καὶ τῶν ἀλληλεθνῶν σχέσεων καὶ ἀκολούθως νὰ σπουδάσῃ ἐπισταμένως ἕκαστον εἶδος χρεογράφων· ἀνθ' ἑνὸς ἄς προτιμήσῃ δύο ἢ τρία εἶδη, ὅχι ὁμως καὶ πολλὰ καὶ ἄς παρατηρήσῃ τὸ ἐλάχιστον καὶ ἀνώτερον σημεῖον μεταξύ τῶν ὁποίων ἢ τιμῆ ἕκαστου κυματίζεται, ἄς λάβῃ τὸν μέσον ὅρον καὶ ἐὰν ἢ τρέχουσα τιμὴ εἶναι ἄνω τοῦ μέσου ὅρου ἄς πωλῆ, ἂν δὲ κάτω τοῦ μέσου ὅρου ἄς ἀγοράζῃ καὶ ἄμα εὐρίσκη μέτριον κέρδος ἄς πωλῆ, ἂν δὲ ζημιούται ἄς περιμένῃ, καὶ διὰ νὰ περιμένῃ πρέπει νὰ διαθέτῃ τοιαῦτα κεφάλαια ὥστε ἀνευ ξενοχωρίας νὰ δύναται τοὺς τίτλους του νὰ μὴ τοὺς ἐκποιήσῃ—ὅταν ἦναι ἀγοραστής—καὶ ὅταν εἰσέλθῃ εἰς τὸ ἐλάχιστον σημεῖον τῆς ἐκπτώσεως των· καὶ ἐὰν πωλητὴς, τοῦναντίον ὑπὸ τοιοῦτους ὅρους δύναται νὰ περιμένῃ, καὶ περιμένων σπανιώτατα χάσῃ· διὰ τοιούτων ὑπολογισμῶν νομίζω ὁ διάσημος οἰκονομολόγος Ricardo ἐπιπλοῦτισεν.

ΣΤ.

Εἶπον πλέον ἢ ἄπαξ, ὅτι τὰ μετρητὰ κεφάλαια τοῦ κόσμου εἶναι ἴσως εἰκοσάκις μικρότερα τῆς ἐτησίας ἀξίας τῆς παραγωγῆς, τῆς ἐμπορικῆς δὲ κυκλοφορίας ἴσως ἐ-

κάτωντάκις μικρότερα. Ἐξ ἄλλου οὐδὲν ἔργον συγκοινωνίας ἢ πᾶν ἄλλο ἀπαιτοῦν ἑκατομμύρια δύναται καὶ οὕτε εἶναι φρόνιμον νὰ ἐπιχειρησθῆ ὑφ' ἑνὸς ἀτόμου, ὅσον πλούσιον καὶ ἂν ἦ τὸ ἄτομον τοῦτο· τὰ δι' ἅπαντα δὲ τὸν κόσμον εὐεργετικά ἀποτελέσματα τῶν ἔργων τούτων καὶ κατὰ συνέπειαν τοῦ συνεταιρισμοῦ, εἰσὶ σήμερον πανθρομολογούμενα. Καὶ ὁμως ἐνεκα τῆς σμικροτήτος τῶν μετρητῶν κεφαλαίων τοῦ κόσμου καὶ τῆς ἐλλείψεως τῆς πίστεως, ὅχι μόνον οὐδὲν τῶν ἔργων τούτων θὰ ἦτο δυνατόν, ἀλλὰ καὶ ἐλλείψει τῆς πίστεως ἢ σημερινῆ παραγωγῆ θὰ ἦτον ἐπίσης ἀδύνατος καὶ κατὰ συνέπειαν ὁ σημερινὸς πληθυσμὸς τῆς γῆς δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ ζήσῃ. Ἡ παραγωγὴ λοιπὸν καὶ ἡ πίστις εἰσὶ ἀναπόφευκτα ὅχι πλέον εἰς τὴν εὐημερίαν ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ὕλικὴν ὑπαρξίντου σημερινοῦ πληθυσμοῦ μας. Τὰ κεφάλαια ὁμως καὶ ἡ πίστις, καὶ μάλιστα τὰ χρεώγραφα καὶ αἱ μετοχαί, ἀπαιτοῦν μεγάλην κυκλοφορίαν, ἵνα ὁ τόκος των ἦ ἐλάχιστος καὶ κατὰ συνέπειαν ἢ παραγωγῆ ὀλιγοδάπανος, τὰ δὲ φυσικά καὶ τεχνικά προϊόντα εὐθυστά.

Ἡ λειτουργία λοιπὸν τῆς ἐντέχνου, κανονικῆς καὶ ταχείας κυκλοφορίας τῶν κεφαλαίων καὶ τῆς πίστεως ἀπαιτεῖ οὐ μικρὰν πείραν, κρίσιν, τέχνην καὶ ὄργανα. Τὰ κυριώτερα τῶν ὀργάνων τῆς εἶναι οἱ τραπεζίται, οἱ μεσίται καὶ τὰ χρηματιστήρια· ἐπειδὴ δὲ τὰ μέσα τῆς πίστεως μ' ὄλην τὴν σημερινὴν των ἀνάπτυξιν δὲν ἐφθασαν ἀκόμη εἰς τὸ σημεῖον εἰς ὃ πρέπει ἀπαιτοῦνται, πολλάκις χρηματιστικά τινα τεχνάσματα, ἅτινα ἔχουσι βεβαίως τὸ κακὸν των μέρος, ὅπως ὅλα τὰ πράγματα, οὐχ ἦττον ὁμως εἰσὶ καὶ ἀναπόφευκτα. Ἡ ἴδρυσίς των πιστωτικῶν καταστημάτων παντοῦ καὶ πάντοτε εἶναι εὐεργετικὴ καὶ ὁμως οὐδενὸς πιστωτικοῦ καταστήματος αἱ μετοχαί ἢ τὰ ὁμόλογα ἐτοποθετήθησαν ἀπ' ὧς καὶ ὡς ἔτυχεν, ἀλλὰ διὰ μυρίων συδουασμῶν καὶ τεχασμάτων, αἱ πλασταὶ δὲ ἀγοραπωλησίαι, ἢ διάδοσις διαφόρων φτημῶν καὶ σκέψεων, καὶ τέλος ἢ κυβεῖα βεβαίως δὲν ἦσαν ξένα.

Δέν επιδοκιμάζω βεβαίως ταῦτα θέλω μόνον νά ἀποδείξω τήν ὑπαρξίν τοῦ κακοῦ, ἅμα δὲ καί τὸ ἀναπόφευκτον αὐτοῦ, καί τέλος ὅτι τὸ κακόν τοῦτο, σχετικῶς, εἶναι ἐλάχιστον ἀπέναντι τῶν γενικῶν καλῶν, τὰ ὅποια θά ἔλθουν ποτὲ καί ἐνταῦθα. Τὸ κακόν δὲ τοῦτο εἶναι ἐλάχιστον διὰν τις συλλογισθῇ, ὅτι ἡ κυβεία οἰονδήποτε καί ἂν ᾗ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς, τοῦλάχιστον κοινωνικῶς, δέν εἶναι τόσον βλαβερὰ, ὅσον ἀτομικῶς, εἰότι δέν καταστρέφει ἀλλὰ μόνον μεταθέτει τὰ χρήματα.

A. N. ΒΕΡΝΑΡΔΑΚΗΣ.

ΠΑΙΔΙΚΟΙ ΚΗΠΟΙ.

Ἐπάρχει ἡλικία τις διὰ τὸν ἄνθρωπον, ἀπὸ τῆς πρώτης χειραφετήσεως τῶν σωματικῶν δυνάμεων του μέχρι τῶν πρὸς τὴν αὐτογνωσίαν πρώτων βημάτων αὐτοῦ, κατὰ τὴν ὁποίαν κυριωτάτη ὑπολείπεται ἐνέργεια τῆς κοινωνικῆς τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἀνατροφῆς. Ἡ ἡλικία αὕτη εἶναι τὸ δεῦτερον ἡμισυ τῆς νηπιακῆς, τὴν ὁποίαν οἱ Ῥωμαῖοι προσδιώριζον μέχρι τοῦ ἑτοῦς (infans). Κατὰ τὸ χρονικόν τοῦτο διάστημα δύνανται νά καλλιεργηθῶσι γονιμώτατα σπέρματα ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ ἀνθρώπου. Ἐκαστος δὲ ἐννοεῖ κατὰ πόσον τὸ θέμα τοῦτο ἐνδιαφέρει τοὺς μεγάλους πληθυσμούς καί ἰδίως τοὺς μεταξὺ αὐτῶν μὴ δυναμένους νά δώσωσιν, ὑπὸ τὴν οἰκογενειακὴν στέγην, τὴν πρέπουσαν εἰς τὰ τέκνα των πρώτην ἀνατροφήν.

Ἡ κοινωνικὴ τῆς ἀνατροφῆς ταύτης ἐποψίς ἀνήκει, οὐσιωδῶς, εἴτε εἰς τὴν φιλανθρωπίαν τῶν προπορευομένων ἐν τῇ κοινωνίᾳ ἀτόμων, εἴτε εἰς τὴν μέριμναν τῶν Κυβερνήσεων, εἴτε εἰς τὴν πρόνοιαν αὐτῶν τῶν ἀμέσως ἐνδιαφερομένων οἰκογενειῶν. Ἐκ τῶν τριῶν τούτων πηγῶν ἀπορρέουσι τὰ χρηματικὰ μέσα, τὰ ὅποια ἀναλόγως τῶν

τάπων καί τῶν χρόνων συντελοῦσι πρὸς τὸν σκοπόν. Αἱ κυριώταται κατ' αὐτὸν μέθοδοι εἶναι δύο. Ἡ μὲν λειτουργεῖ ἐντὸς οἰκίας ὀφείλεται εἰς τὸν Oberlin, χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ παρελθόντος αἰῶνος (1779) καί ἔλαβε τὴν κλασσικὴν αὐτῆς ἀνάπτυξιν ἐν Ἀγγλίᾳ, τῆς ὁποίας περίφημα εἶναι τὰ infants schools (νηπιαγωγεῖαι). Ἡ δευτέρα λειτουργεῖ ἐντὸς κήπων, ὀφείλεται εἰς τὸν Froebel, εἶναι δημιουργήμα τοῦ αἰῶνος ἡμῶν (1840) καί ὁσημέραι ὑπόσχεται εὐρὴ μέλλον ἐκ δοκιμωτάτης κατὰ τὴν Γερμανίαν ἐφαρμογῆς. Ἡ τελευταία μέθοδος εἶναι τὸ ἀντικείμενον τῆς προκειμένης μελέτης.

Ἡ κυρία ἰδέα τῆς ἐντὸς κήπων πνευματικῆς καί σωματικῆς μορφώσεως τῶν παιδίων ἔχει τοσαύτην δύναμιν φυσιολογικὴν, ὅσην μαρτυρεῖ ἡ ἀνάγκη τῆς ἀναπτύξεως τῶν νεαρῶν αὐτῶν ὄντων, ἐντὸς τοῦ δραστηριωτέρου ἐργαστηρίου τῆς ζωῆς, μεταξὺ φυτῶν δηλαδὴ καί δένδρων, ὑπὸ τὴν εὐρείαν τῶν ὑπαίθρων φύσιν. Οἱ κλειστοὶ οἴκοι προσφύλαττουσιν, ἀλλὰ δέν ζωογονοῦσι. Λησμονῶ δὲ, αὐτὴν τὴν στιγμήν, τὸν ἔξοχον ἐκεῖνον ἰατρὸν, ὅστις περὶ τὸ τέλος τοῦ βίου του ἐρωτώμενος ὑπὸ τῶν συμπολιτῶν του, ποίαν συμβουλήν δίδει αὐτοῖς σωστικωτέραν: «Νὰ ζητεῖς ὅσον ἔνεστι πλειότερον εἰς τὸ ὑπαίθρον» τοῖς ἀπήντησε.

Αἱ γυμναστικαὶ ἀσκήσεις, τὰ παιδικὰ ἀθλήματα καί τὰ παιδρὰ ἄσματα εἶναι τὰ πρῶτα τῆς νεαρᾶς ἡλικίας ἐλατήρια. Ἡ περὶ αὐτὰ ἐνασχόλησις ἀποτελεῖ κυριώτατον μέρος τῆς μεθόδου τῶν παιδικῶν κήπων. Ἀκολούθως ἔρχεται ἡ στοιχειωδεστέρα κηπουρικὴ καλλιέργεια, ἥτις συγχρόνως ἔχει καί τῆς παιδείας τὸν χαρακτῆρα καί τῆς διδασκαλίας τῆς φύσεως (περὶ τὰ φυτὰ κλπ.) τὴν ἀποστολήν. Ἐν γένει προστίθενται ἱχθυογραφικαὶ μελέται, οἰκοδομικαὶ ἐργασίαι διὰ ξύλων γεωμετρικοῦ σχήματος, ζωγραφικαὶ κατατιμήσεις ἐπὶ χρωματιστοῦ χάρτου, ἐπιδείξεις συνεχεῖς εἰκόνων κινουσῶν τὸ διαφέρον διὰ καθαρᾶς τῶν νοημάτων ἐξηγήσεως, ραπτικά κατασκευάσματα καί

καθόλου πᾶν ὅ,τι περιέχει ἐν ἑαυτῷ, ἀναλόγως τῆς ἡλικίας, τὴν δύναμιν γὰ τέρψη ἅμα δὲ καὶ ἐξεγείρη τὰς νεοφύτους τῶν παιδίων διανοίας.

Ὁ ὄργανισμὸς τῆς ἐν τῷ παιδικῷ κήπῳ διδασκαλίας προϋποθέτει, ὡς ἐκ τῆς ποικιλίας αὐτῆς, συγκρότησιν προσωπικοῦ ἀξίαν ἰδιαιτέρας ἐν τῇ πολιτείᾳ μερίμνης. Κοινοὶ διδάσκαλοι θὰ καγχάσωσιν ἀναγινώσκοντες τὸ ἀνωτέρω πρόγραμμα. Δι' αὐτοὺς τὸ οὐσιῶδες εἶναι ὁ τύπος τῆς γραμματικῆς, ἡ βάσανος τῆς ἐτυμολογίας καὶ ἡ ἐν γένει περὶ τὰ σχολαστικά δεινότης. Παραλείπω τὴν εὐκολίαν τῆς φύρδην μίγδην συσσωρεύσεως τῶν διδασκομένων παιδῶν ἐντὸς τεσσάρων τοίχων. Ὑπὸ τοιαύτας περιπετείας τῆς ἐν ἰσχύϊ παιδικῆς διδασκαλίας ἡ εἰσαγωγή τῶν παιδικῶν κήπων ἐν Ἑλλάδι πρέπει νὰ ἐλκύσῃ τὴν συντονωτέραν προσοχήν. Καὶ ἐπειδὴ ἡ χρησιμότης τοῦ παραδείγματος εἰς τοιαῦτα κοινωνικά ζητήματα εἶναι ἀναμφισβήτητος, θὰ ἐπικαλεσθῶ ἐπὶ τοῦ παρόντος τὸ Αὐστριακόν.

Κατὰ τὴν ἐν Αὐστρίᾳ τελευταίαν ἐπὶ τοῦ προκειμένου θέματος νομοθετικὴν ἀνάπτυξιν οἱ παιδικοὶ κήποι (Froebel) ὀργανίζονται εἴτε ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως, εἴτε ὑπὸ τοῦ δήμου, εἴτε ὑπὸ βιομηχανικῶν καταστημάτων διὰ τὰ τέκνα τῶν ἐν αὐτοῖς ἐργατῶν, εἴτε ἐν γένει ὑπὸ ἰδιωτῶν ὑποχρέων νὰ πιστοποιήσωσι διοικητικῶς τὴν ἀπαιτουμένην ἱκανότητά των. Οἱ παιδικοὶ οὗτοι κήποι εἶναι εἴτε αὐτοτελεῖς εἴτε ἠνωμένοι μετὰ δημοτικοῦ σχολείου. Ἐπὶ ἕκαστον δὲ αὐτῶν ἐφορεῖ διὰ πάσης δραστηριότητος ἐπιτροπὴ κυριῶν, ἀνεξαρτήτως τῆς κοινῆς ἐφορείας τῶν προϊσταμένων τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως. Μία παιδαγωγὸς ἀνά 40 παιδιά, τὰ ὅποια μένουσι καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν ἐντὸς τοῦ καθιδρύματος, ἐκτὸς ἂν οἱ γονεῖς προτιμῶσιν ὀλιγώτερον χρόνον, οὐχὶ ὅμως καὶ ἐλάσσονα τῶν 3 ὥρων. Ἴνα δὲ μὴ χωρισθῇ ἡ ἀνατροφή τῶν τέκνων ἐκ τῆς φυσικῆς ὑποχρεώσεως τῶν γονέων πρὸς συν-

τήρησιν αὐτῶν, δι' ἕκαστον παιδίον πληρόνεται εἰς τὸ καθιδρυμα 1—2 δραχμαὶ κατὰ μῆνα.

Ἡ ἐν Γερμανίᾳ ἐπίδοσις τῶν παιδικῶν κήπων εἶναι τοιαύτη, ὥστε δὲν ὑπάρχει κοινότης ἐκεῖ στερουμένη τῶν ἀγαθῶν ἀποτελεσμάτων τῆς προκειμένης, κατ' ἐξοχήν διδασκαλῆς, μεθόδου. Οἱ μικροὶ τοῦ κόσμου τούτου περιηγηταὶ ἐρχονται οὕτω διὰ πάσης προετοιμασίας εἰς τὸν πρακτικὸν βίον, οὐχὶ ἀλλοτριούμενοι πρὸς τοὺς ἀγῶνας τῆς σπουδῆς διὰ τοῦ βάρους τῶν παραδόσεων τῆς, ἀλλὰ τερπόμενοι καὶ προαγόμενοι διὰ τοῦ παραδείγματος ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς ζώσης ἐν τῇ φύσει διδασκαλίας. Περὶ τὸν δὲ νὰ ἀποδειχθῇ διὰ μακρῶν κατὰ πόσον αὐτὴ συνδέεται πρὸς τοὺς νεωτέρους ὄρους τῆς βιομηχανικῆς ζωῆς, καθ' ἣν οἱ μὲν γονεῖς διημερεύουσιν ἐκτὸς τῆς οἰκίας χάριν τοῦ ἡμερομισθίου, τὰ δὲ παιδιά ἐγκαταλείπονται ἐντὸς αὐτῆς, εἴτε ἀνεπιτήρητα ὅλως, εἴτε κακῶς ἐπιτηρούμενα καὶ ἐκτεθειμένα εἰς μυρίας ἀφορμὰς πνευματικῆς καὶ σωματικῆς διαστροφῆς.

Ἐπὶ τοῦ ὅλου ἡ προχωροῦσα πείρα τῆς ἐν τοῖς παιδικοῖς κήποις ἀποστολῆς, τόσον ὑπὸ τὴν ἐποψίν τῶν ἐνδεῶν πληθυσμῶν, ὅσον καὶ ὑπὸ τὴν ἐποψίν τῶν τῆς μεσαίας τάξεως οἰκογενειῶν, ὀδηγεῖ εἰς σημαντικώτατα πορίσματα τῆς ἐθνικῆς οικονομίας, τῆς ὁποίας ἡ πρόοδος εἶναι ἀχώριστος ἐκ τῆς σταθερᾶς βελτιώσεως τῶν διὰ τῆς παιδικῆς ἡλικίας ἀνανεουμένων ἀδιακόπως γενεῶν.

ΕΡΓΑΣΙΑΙ ΤΟΥ ἈΡΕΙΟΥ ΠΑΓΟΥ.

Ἐξαιρουμένου τοῦ ὀνόματος, ἡ κυρία τοῦ Ἀρείου Παγού ἰδέα εἶναι οὐσιωδῶς Γαλλικῆ· διότι τὸ ἀνώτατον τοῦτο δικαστήριον ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ ὑπὸ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1789 διοργανισθὲν ἐν Γαλλίᾳ Ἀκυρωτι-

κόν (Cour de cassation) και ὅπως τοῦτο, ἀποβλέπει καὶ ἐκείνο κατὰ πρῶτιστον λόγον εἰς τὴν ἐν τῇ ἐπικρατείᾳ ἐρμηνευτικὴν τῶν νόμων ἁρμονίαν.

Καθὼς παρατηρεῖ ὁ Φέδερ (Παραδόσεις Πολ. Δικονομίας μέρος Α' κεφ. Β' § 10), τὸ δίκαιον καθίσταται ἀβέβαιον, ἢ δ' ἐμπιστοσύνη τῶν πολιτῶν εἰς τὰ φῶτα τῶν δικαστικῶν Ἀρχῶν καὶ εἰς τὴν προσδοκωμένην ὑπεράσπισιν τοῦ δικαίου κλονίζεται, ὅταν ἄλλα δικαστήρια ἐρμηνεύωσιν οὕτως, ἄλλα δ' ἄλλως τὸν νόμον, χωρὶς νὰ ὑπάρχη θεραπεία τοῦ ἀτοπήματος τούτου· ὅταν τὸ δεῖνα δικαστήριον τῶν Ἐφετῶν κηρύττῃ ἄδικον ἐντὸς τῆς περὶ φερσίας του ὅ,τι ἄλλο δικαστήριον Ἐφετῶν ἀνεγνώρισε καὶ ἀπεράνθη ὡς δίκαιον καὶ σύμφωνον πρὸς τὸν νόμον. Πρὸς διατήρησιν ὅθεν τῆς ἐνότητος καὶ τοῦ ὁμοιομόρφου τῆς διανομῆς τῆς δικαιοσύνης εἶναι ἀνάγκη ἀνωτέρας δικαστικῆς Ἀρχῆς, ἐχούσης καθ' ὅλον τὸ κράτος τὴν δικαιοδοσίαν πρὸς τὸ ἀναθεωρεῖν τὰς ἀποφάσεις καὶ μεταρρυθμίζειν αὐτάς, μόνον καθ' ὅσον δι' αὐτῶν παραβιάζεται ρητὸς νόμος.

Ἡ ἀνωτάτη αὐτὴ ἀρχὴ παρ' ἡμῖν εἶναι ὁ Ἄρειος Πάγος, τοῦ ὁποῦ τοῦ ἔργον περιστρέφεται κυρίως εἰς τὴν κατάργησιν τῶν ἀποφάσεων τῶν ἐτέρων τοῦ Κράτους δικαστηρίων, ὅσαι ἀντίκεινται πρὸς τὰ ἰσχύοντα νόμιμα. Ἐνῶ τὰ δικαστήρια τῆς οὐσίας κρίνουσι τὸ πραγματικόν, ὁ Ἄρειος Πάγος ἐκλαμβάνει αὐτὸ ὅπως ἐκεῖνα τὸ παρεδέχθησαν, καὶ κατόπιν ἐρευνᾷ, ἂν, τούτου δοθέντος, ὀρθῶς ἐφερμόσθη ὁ νόμος. Τοιοῦτοτρόπως δὲ βαθμηδὸν ἐπιτυγχάνεται ἡ ἐνότης κατὰ τὴν θεωρίαν τῆς νομικῆς δικαιοσύνης καὶ τὴν ὀρθὴν ἐπ' αὐτῇ ἐφαρμογήν. Ἡ περαιτέρω τοῦ θεσμοῦ τούτου ἀνάπτυξις συνίσταται εἰς τὴν μετὰ τὴν ἀναίρεσιν τῆς ἀποφάσεως παραπομπὴν τῆς ὑποθέσεως εἰς ἕτερον τῆς οὐσίας δικαστήριον, ὁμοίοβαθμον τοῦ ἤδη δικάσαντος. Ἐπὶ ὁμοῦ καὶ ἡ ἀπόφασις τούτου ἀναίρεθῆ κατόπιν, τότε, κατὰ νεώτερον ἐπὶ τοῦ θέματος νό-

μον, ὁ Ἄρειος Πάγος δὲν παραπέμπει πλέον εἰς ἄλλο δικαστήριον, ἀλλὰ δικάζει αὐτὸς τὴν ὑπόθεσιν ὡς ὑπερτατον νομικο-πραγματικὸν δικαστήριον. Διὰ τοῦ μηχανισμοῦ τούτου ἡ ἐρμηνευτικὴ ἐξουσία τοῦ Ἄρειου Πάγου λαμβάνει πανίσχυρον καὶ πρακτικώτατον κύρος.

Ἡ πραγματικὴ αὐτὴ φάσις τῆς ἐξόχως νομολογικῆς τοῦ Ἄρειου Πάγου ἀποστολῆς ἀποτελεῖ τὴν μίαν ὄψιν τῆς ἐνταῖς χερσὶν αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ νομοθέτου ταχθείσης ἀνωτάτης δικαστικῆς διοικήσεως. Τῷ ὄντι τί ἤθελε συμβῆ εἰάν ἀδιακόπως τὰ δικαστήρια τῆς οὐσίας ἀποφαίνοντο ἐναντίον τῆς γνώμης τοῦ Ἄρειου Πάγου; Ἐν τούτοις ὑπάρχουσι καὶ ἄλλαι δι' αὐτὸν περιπτώσεις, ἀνωτέρας διοικητικῆς ἐννοίας ἐν τῇ ὅλῃ δικαστηριακῇ τάξει, ὡς ἐπὶ συγκρούσεως καθηκόντων μεταξὺ δικαστηρίων καὶ διοικητικῶν ἀρχῶν, ἐπὶ ἀμφισβήτησεως μεταξὺ διαφόρων δικαστηρίων τοῦ δικαιώματος πρὸς ἐκδίκασιν τῶν ὑποθέσεων, ἐπὶ ἐξαιρέσεως ἢ κωλύματος ὀλοκλήρου δικαστηρίου, ἐπὶ κινδύνου τῆς κοινῆς ἀσφαλείας ἐκ τῆς συζητήσεως ὑποθέσεώς τινος περὶ παραπομπῆς αὐτῆς εἰς ἕτερον δικαστήριον κλπ.

Ἐὰν ἀπὸ τῆς γενικῆς ταύτης τοῦ Ἄρειου Πάγου ἐπόψεως μεταβῶμεν εἰς τὴν ἀριθμητικὴν τῶν ἐργασιῶν αὐτοῦ σημασίαν, παρατηροῦμεν ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε ὑπὸ τοῦ ὑπουργείου τῆς Δικαιοσύνης δημοσιευθειῶν καταστατικῶν πληροφοριῶν, ὅτι ἡ ἐνώπιον τοῦ Ἄρειου Πάγου εἰσαγωγὴ τῶν πρὸς ἀναίρεσιν ἀποφάσεων ἠκολούθησε τὴν ἐξῆς ἀνάπτυξιν: Τῷ 1855—389, τῷ 1856—419, τῷ 1857—342, τῷ 1858—346, τῷ 1871—431, τῷ 1872—154. Εἶναι περίεργος ἡ κατὰ τὸ τελευταῖον ἔτος πολὺ κάτω τοῦ ἡμίσεως, σχετικῶς πρὸς τὰ λοιπὰ ἔτη, κατὰπτωσις τῶν εἰσαχθεισῶν ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ Ἄρειου Πάγου νέων ὑποθέσεων. Πρὸς τὸ φαινόμενον δὲ τοῦτο δύναται νὰ συνδυασθῇ ἡ ἐκκρεμότης τῶν προηγουμένων ὑποθέσεων, αἵτινες

ἀπὸ 221 τῷ 1857 καὶ 260 τῷ 1858 ἀνέβησαν εἰς 1214 τῷ 1871 καὶ 1085 τῷ 1872. Πρέπει ἐν τούτοις νὰ σημειωθῇ ἡ βαθμιαία κατόπιν κατάπτωσις τῶν ὑπερόγκων τούτων ἀριθμῶν εἰς 988 τῷ 1873 καὶ 858 τῷ 1874, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐξάγεται ὁ βαθμὸς τῆς ἐν τῷ Ἀρείῳ Πάγῳ δραστηριότητος, ἥτις ἐν τῷ ἐπομένῳ πίνακι μαρτυρεῖται ὑπὸ ἱκανῶς ἐνδεικτικῶν ἀριθμῶν, ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐποψὴν τῶν δημοσιευθεισῶν ἀποφάσεων :

Ἔτος	Ἀποφάσεις	Ἔτος	Ἀποφάσεις	Ἔτος	Ἀποφάσεις
1857	354	1871	282	1873	579
1858	296	1872	283	1874	602

ὑποτιθεμένου ὅτι τὸ τελευταῖον ἔτος περιέχει τὸν μέσον ὄρον τῆς ἐργατικῆς δυνάμεως τοῦ Ἀρείου Πάγου, ἀναλογοῦσι πρὸς ἕκαστον τῶν 8 μελῶν αὐτοῦ 75 ἀποφάσεις, ἐνῶ κατὰ τὸ 1871 ἢ τὸ 1872 ἀνελόγουν μόλις 35. Ὑπάρχει λοιπὸν ἐν τῷ τῆς τελευταίας τετραετίας 1874—74 ὑπερδιπλασιασμὸς τῆς ἐν τῷ Ἀρείῳ Πάγῳ δικαστικῆς δραστηριότητος. Ἐν τούτοις ὁ ὅλος ἀριθμὸς τῶν ἐν ἔτει 1874 δημοσιευθεισῶν ἀποφάσεων τοῦ ἀνωτάτου δικαστηρίου τῆς Ἑλλάδος ἀποτελεῖ περιεργώτερον ἐτι θέμα συγκρίσεως πρὸς τὴν ἐν ἔτει 1873 ἀντίστοιχον ἐργασίαν τοῦ Ἀκυρωτικοῦ τῆς Γαλλίας, ἥτις κατὰ τὰς σχετικὰς τῆς Καταστατικῆς δημοσιεύσεις περιέλαβεν 643 τελειωτικὰς ἀποφάσεις, μὴ ὑπολογιζομένων τῶν ἄλλως εὐαριθμῶν, εἰς ζητήματα ἀναγομένων ἰδίως προπαρασκευαστικά, ὡς ἐπὶ κανονισμοῦ ἀρμοδιότητος κλπ. Ἐὰν ἀποβλέψωμεν εἰς τὴν μεταξὺ Ἑλληνικοῦ καὶ Γαλλικοῦ πληθυσμοῦ ἀναλογίαν, περίπου 1 : 2½, προξενεῖ μεγάλην ἐντύπωσιν ἡ σχεδὸν ἐπὶ ἴσου ἀριθμῶν ἀποφάσεων (602 : 643) ἐν Ἑλλάδι καὶ ἐν Γαλλίᾳ ἀνάπτυξις τῆς ἀνωτάτης δικαιοσύνης. Δὲν πρέπει δὲ νὰ λησμονηθῇ καὶ τὸ προσωπικὸν ἐπὶ τοῦ προκειμένου ζήτημα, διότι ἀπέναντι τῶν 8 δικαστῶν τοῦ Ἀ-

ρείου Πάγου τῆς Ἑλλάδος, 49 ἀριθμεῖ τὸ Ἀκυρωτικὸν τῆς Γαλλίας.

Ἐκ τῆς ἐπόψεως τῆς εἰς τὴν ἀνωτάτην δικαιοσύνην τῆς Ἐπικρατείας προσφυγῆς (τιθεμένου, ὡς πρὸς τὴν Ἑλλάδα, κατὰ μέρος τοῦ ἀνωτέρω μελετηθέντος ἐξαιρετικοῦ ἔτους 1872), ἐνῶ ἀφ' ἐνός εἶδομεν ὅτι κατὰ τὸ 1871 π. χ. εἰσῆχθησαν ἐνώπιον τοῦ Ἀρείου Πάγου τῆς Ἑλλάδος 431 νέαι αἰτήσεις πρὸς ἀναίρεσιν ἀποφάσεων τῶν οὐσιαστικῶν δικαστηρίων, ἀφ' ἑτέρου ἐνώπιον τοῦ Ἀκυρωτικοῦ τῆς Γαλλίας κατὰ τὸ 1873 εἰσῆχθησαν 738 τοιαῦται ὑποθέσεις. Τὸ σύμπτωμα ἐπομένως κρίσιμον, διότι ἀναλόγως πρὸς τὸν πληθυσμὸν τῶν δύο χωρῶν ἔπρεπε, κατὰ τὸν τρόπον τοῦ σκέπτεσθαι τῶν Ἑλλήνων δικολόγων, νὰ ἐγερθῶσι κατὰ τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ἔτος ἐν Γαλλίᾳ περὶ τὰς 11000 αἰτήσεις πρὸς ἀναίρεσιν.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐν τῇ ἐπικρατεῖᾳ ἀποκατάστασιν τῆς ἐρμηνευτικῆς τῶν νόμων ἀρμονίας, ὑπὲρ ἧς, ὡς ἐρρέθη, τὸ κύριον τῆς τοῦ Ἀρείου Πάγου καὶ τοῦ Ἀκυρωτικοῦ ἀποστολῆς, κατὰ τε τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Γαλλίαν, ἀξίον παρατηρήσεως εἶναι ὅτι ἐνῶ ἐπὶ 354 ἀποφάσεων τοῦ 1857 ὁ Ἀρειὸς Πάγος ἀνῆρσεν 125, ἐπὶ 296 τοῦ 1858—94, ἐπὶ 282 τοῦ 1871—124, ἐπὶ 283 τοῦ 1872—111, ἐπὶ 579 τοῦ 1873—182 καὶ ἐπὶ 602 τοῦ 1874—222, ἀφ' ἑτέρου τὸ Ἀκυρωτικὸν τῆς Γαλλίας ἐπὶ τῶν 643 ὑποβληθεισῶν αὐτῷ ἀποφάσεων ἐν ἔτει 1873 ἀνῆρσεν 190. Ἡ ἀναλογία εἶναι ἱκανῶς ἐνδεικτικὴ 1 : 2½ σχεδὸν ἐν Ἑλλάδι καὶ 1 : 3 ½ περίπου ἐν Γαλλίᾳ τῶν προσβληθεισῶν ἀποφάσεων ἐδέησεν ἵνα ἐκμηδενίσῃ ἡ ἀναιρετικὴ δικαιοσύνη, χάριν τῆς ὁμοιομόρφου τοῦ νόμου ἐφαρμογῆς. Ἡ Γαλλικὴ λοιπὸν ἐποψὶς εἶναι μᾶλλον πειθαρχικὴ καὶ ἡ κατ' αὐτὴν γνώσις τοῦ δικαίου μᾶλλον ἀνεπτυγμένη, ἀπὸ τῶν δικαστῶν τοῦ νομικο-πραγματικοῦ μέχρι τῶν δικαστῶν τοῦ καθαρῶς νομίμου.

ΣΧΕΔΙΟΝ ΕΠΙ ΤΩΝ ΔΑΝΕΙΩΝ ΤΟΥ 1824 ΚΑΙ 1825.

Ἵπολαμβάνων τὴν περὶ τῶν δανείων τούτων συνεχῆ μέριμναν ὡς στενωῶς συνδεδεμένην μετὰ τῆς οἰκονομικῆς τοῦ τόπου ὑποστάσεως, δὲν νομίζω ἀπὸ σκοποῦ τὴν ὑπὸ τὴν σκέψιν τῶν μελετώντων τὸ ἐθνικὸν ζήτημα τῆς Ἑλλάδος ὑποβολὴν τῶν ἐπομένων ἐπισήμων ἐγγράφων. Ἀπαρρέουσιν ἀμφοτέρω ἐκ τῆς μετὰ τὴν πρώτην ἀποκατάστασιν τῆς μεγάλης ἡμῶν ἐπαναστάσεως κυβερνητικῆς τοῦ 1829 προνοίας. Καὶ ἐπειδὴ τὰ ἔθνη ζῶσιν ἐν τῷ χρόνῳ διὰ τῶν γενεῶν, ὑποθέτω ὅτι ἐνδιαφέρον εἶναι διὰ τὴν ζῶσαν, νὰ μάθῃ πῶς ἐσκέπτετο ἢ πρὸ 5 δεκαετηρίδων τὰ θεμέλια τοῦ ἔθνους οἰκοδομοῦσα.

Ἄριθ 73.

ΤΟ ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΝ

Πρὸς τὸν ἐξοχώτατον Κυβερνήτην.

Οἱ κκ. Κ. Ζωγράφος, Α. Παπαδόπουλος καὶ Ἰω. Κοντομαῆς, οἵτινες διωρίσθησαν παρὰ τῆς Υ. Ε. νὰ ἐξετάσωσι τὴν τωρινὴν κατάστασιν τῶν δύο δανείων τῆς Λόνδρας καὶ νὰ δώσωσι σχέδιον περὶ τῆς ἀποσβέσεως αὐτῶν, ἐκτελέσαντες τὸ ὁποῖον ἐπεφορτίσθησαν ἔργον, ἐπαρουσίασαν δι' ἀναφορᾶς τῶν εἰς τὸ Πανελλήνιον δύο ἄλλας πρὸς τὴν Υ. Ἐξοχότητα. Εἰς τὴν πρώτην ἐγκλείονται οἱ λογαριασμοὶ τῶν εἰρημένων δύο δανείων, δι' ὧν ἀποδεικνύεται ἡ τωρινὴ κατάσταση αὐτῶν. Εἰς δὲ τὴν δευτέραν ἐπισυνάπτεται λογαριασμός περὶ τῆς ἀποσβέσεως τῶν αὐτῶν δανείων, ὅστις ἐθεμελιώθη ἐπάνω εἰς τὰς βάσεις τοῦ σχεδίου τῆς ἐπιτροπῆς, τὸ ὁποῖον αὕτη ἐκθέτει εἰς τὴν ἰδίαν πρὸς τὴν Υ. Ε. ἀναφορὰν τῆς.

Τὸ Πανελλήνιον, μετὰ ἱκανὰς σκέψεις καὶ συζητήσεις, τὰς ὁποίας ἔλαβεν εἰς τὸ παρουσιασθὲν παρὰ τῆς ἐπιτροπῆς σχέδιον ἔμεινε κατὰ πάντα σύμφωνον μὲ αὐτὴν. Διὸ σπεύδει νὰ διευθύνῃ ταῦτα πάντα

πρὸ ἐγγράφου τῆς Ἐπιτροπῆς πρὸς τὴν Υ. Ε. κατὰ τὴν διαταγὴν τῆς.

Τῆ 2 Ἀπριλίου 1829 Ἐν Αἰγίνῃ.

Ὁ Πρόεδρος τῆς Οἰκονομίας

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΟΥΝΤΟΥΡΙΩΤΗΣ.

Ὁ Α'. Γραμματεὺς

Β. Α. Καποδίστριας.

Ἐξοχώτατε,

Διὰ τῆς πρώτης μας ἀναφορᾶς ἐγνώρισεν ἡ Ἑμετέρα Ἐξοχότης τὴν ἐνεστῶσαν κατάστασιν τοῦ Ἐθνικοῦ χρέους, τοῦ πηγαζόντος ἐκ τῶν δύο ἐξωτερικῶν δανείων, τῶν συμφωνηθέντων κατὰ τὰ 1824 καὶ 1825.

Διὰ τῆς δευτέρας μας ταύτης, σπεύδομεν νὰ ἐκπληρώσωμεν, ὅσον δυνάμεθα καλλίτερα, τὴν δευτέραν ἐπιθυμίαν τῆς Ἑμετέρας Ἐξοχότητος, ἐκπεφρασμένην εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 9305 πρὸς τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον ἐγγράφον τῆς.

Κατὰ ποῖον τρόπον δύναται ἡ Ἑλλάς νὰ ἐξοφλήσῃ τὸ προερχόμενον ἀπὸ τὰ δάνεια τοῦ 1824 καὶ 1825 χρέος τῆς, «ἐπάνω εἰς δικαίως βάσεις καὶ διὰ προθεσμίων ἀναλόγων μὲ τὴν κατάστασιν τῶν χρηματικῶν πόρων τοῦ Κράτους». Ἴδου τὸ μέγα πρόβλημα!

Καταγινόμενοι εἰς τὴν λύσιν του, ἐλάβομεν ὑπ' ὄψιν διάφορα σχέδια, διαφορῶς πραγματευόμενα τὴν αὐτὴν ὕλην. Τόσον ἡμῶς αὐτὰ, καθὼς καὶ ὅσα ἄλλα ἤθελαν ἀκολούθως παρουσιασθῆ, ὅλα ἀνεξαιρέτως προϋποθέτου, ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις θέλει ἔχει κατ' ἔτος ποσότητά τινα χρηματικὴν ἀφιερωμένην εἰς τὴν ἐξόφλησιν τοῦ ἔθνικοῦ χρέους.

Ἄλλὰ τὴν χρηματικὴν ταύτην ποσότητα πῶς καὶ πότε δύναται ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις νὰ τὴν πορίσῃ ἐκ τῶν ἐθνικῶν προσόδων; Οἱ πλέον πλεισιέστεροι τῆς ἀληθείας ὑπολογισμοὶ δὲν μᾶς ἀφίνουν νὰ ἀμφισβάλλωμεν, ὅτι ἐπὶ ὑποθέσει τῆς ταχείας εἰρηνεύσεως τῆς Ἑλλάδος μετὰ τῶν δικαίως ἐπιθυμητῶν ὀρίων, τῆς αὐστηρᾶς οἰκονομίας τῶν ἐξόδων, τῆς βελτιώσεως καὶ ἐπαυξήσεως τῶν ἐσόδων, μόλις μετὰ παράλευσιν ἑξ ἢ ἐπτὰ ἑτῶν ἀπὸ τῆς σήμερον θέλει εὐτυχῆσαι ἡ Ἑλλάς ν' ἀρχίτῃ νὰ ἀποταμιεύσῃ περίσσευμα ἐκ τῶν ἐσόδων τῆς ὥστε ἕως τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, φαίνεται σχεδὸν ἀδύνατον

οί χρηματικοί πόροι του Κράτους να επαρκέσουν και εις την κατά βαθμούς εξόφλησιν του χρέους των δύο Δανείων. Έν τούτω, όσον ό καιρός παρέρχεται, χωρίς κατά τὰ συμφωνητικά να ενεργηται κατ' έτος ή πληρωμή των διαφόρων και ή έκπτωσης των κεφαλαίων, τσοούτον ή χρηματική πίστις του Έθνους θέλει ελαττωσθαι, τσοούτον τὸ χρέος θέλει γίνεσθαι βαρύτερον και έπομένως δυσκολοπλήρωτον.

Όθεν είναι τῆς απόλυτου ανάγκης έν νέον δάνειον' ούτε δυνατόν χωρίς τῆς εξ αυτού βοήθειας να κατορθώσωμεν έν καιρῷ και έπωφελῶς τὴν εξόφλησιν των παρελθόντων δύο.

Αί εις τὸ κρείττον πρόοδοι του έσωτερικου μας διοργανισμού, ή προσεγγίζουσα ειρήνη, πρό πάντων ή δικαίως ελπίζομένη έγγύησις των Κραταιῶν Συμμάχων, μας εμπνέουν τὰς πλέον χρηστάς ελπίδας περί τῆς ταχείας πραγματιώσεως αυτού του απόλυτως αναγκαιούτου μέσου.

Τούτου δοθέντος, εις τὸ αξιώτερον προσοχῆς μεταξύ των κοινοποιηθέντων εις τὴν Κυβέρνησιν σχεδίων, τὸ όποιον συνίσταται, α) εις τὸ να εξαγορασθῆ ήκανή ποσότης εκ του χρέους πρὸς 20 τὰ 0|0 περίπου, και β) εις τὸ να κηρυχθῆ τὸ έν τρίτον του υπολοίπου ως χρέος μόνιμον με τόκον 5 τὰ 0|0, τὰ δ' άλλα δύο τρίτα να εξοφληθῶσι χωρίς τόκου, και διά τῆς κληρώσεως εις διάστημα 50 ή 100 ετών κατά τὸ περί αναβαλλομένων χρεῶν σύστημα τῆς Ὁλλάνδης, ήμεις νομιζομεν χρέος μας να παρατηρήσωμεν τὰ ακόλουθα.

Αν κατ' ούδένα τρόπον εις διάστημα εξ τ' ὀλιγώτερον ετών δέν δύναται ή Ἑλληνική Κυβέρνησις να επιχειρησθῆ τὴν εξόφλησιν του Ἐθνικου χρέους, χωρίς τῆς βοήθειας ενός νέου δανείου, αν τούτο γίνη, και ως ελπίζεται πραγματιωθῆ, διά τῆς έγγυήσεως μάλιστα των Κραταιῶν Συμμάχων, τότε ούδεμία σχεδόν έλπις μένει διά να εκτελεσθῆ ή προτεινομένη ήκανῆς ποσότητος εξαγορά πρὸς 20 τὰ 0|0, διότι μόνη ή διαπραγματεύσις του νέου δανείου θέλει επιφέρει σημαντικήν ὕψωσιν εις τὴν τιμὴν των κεφαλαίων του χρέους' έπομένως θέλει λείπει ή ωφέλεια, τὴν όποιαν παρουσιάζει τὸ πρῶτον μέρος του σχεδίου, και τὴν όποιαν ήθελεν απολαύσει ή Κυβέρνησις, αν εἶχε χρήματα διά να ενεργησῆ εις τὰς σημερινὰς περιστάσεις τὴν εξαγοράν, και τρόπον να φυλαχθῆ αὐτή διά τινὰς ήμέρας και δι' ήκανῆς ποσότητος μυστική.

Τὸ δεύτερον μέρος του ρηθέντος σχεδίου, υποβάλλει τὴν Κυβέρνησιν εις τὴν υποχρέωσιν του να πληρῶνῆ καθ' έκαστον έτος ὅσα χρειάζονται διά τούς τόκους του κηρυχθησομένου μόνιμου χρέους, και συγχρόνως ὅσα απαιτοῦνται διά τὴν βαθμικὴν και διά κληρώσεως αποπλήρωσιν των υπολοίπων κεφαλαίων του χρέους. Ἀλλὰ με τὴν απόλυτον ανάγκην, και με τὰς χρηστάς ελπίδας, εις τὰς όποιὰς εύρισκόμεθα διά ν' ανοίξωμεν νέον δάνειον, είναι εύκολον αἱ έχοντες τὰς ἔθνικὰς ὁμολογίας να συμβιβασθῶν κατά τὸ περί αναβαλλομένων χρεῶν σύστημα; Είναι εις τὴν Ἑλλάδα έντιμον να μήν εκπλήρωσῆ διόλου τὴν περί τόκων συμφωνίαν τῆς, ή εις έκείνους εύκολον να δεχθῶν τὸ να λάβουν τὰ κεφάλαια ὀλοτελῶς άκαρπα και μετά πολλῶν ετών παρελευσιν; Εκτός τούτων, τίς ή ωφέλεια του να εξακολουθῆ τὸ Ἔθνος να ἔχη τὸ βάρος του μόνιμου χρέους;

Έχρωστούσαμεν ὄχι μόνον να παρατηρήσωμεν με ὄλην τὴν ακρίβειαν, και να συζητήσωμεν άριστὰ, τὰ όποια ἐπροβλήθησαν εις τὴν Κυβέρνησιν σχέδια, αλλά και να εύρωμεν κανέν άλλο εύκολώτερον πρὸς τὴν Κυβέρνησιν, ὠφελιμώτερον πρὸς τὸ Ἑλληνικόν Ἔθνος, και ὄχι άδικον πρὸς τούς δανειστάς μας. Τὸ ακόλουθον σχέδιον, τὸ όποιον χρωστοῦμεν εις τὰς περί τὰ τοιαῦτα θετικὰς γνώσεις του συναδέλφου μας Κυρίου Α. Κοντοσταύλου, μας φαίνεται, ὅτι εκπληροῦ τούτου τον σκοπόν.

Ἡ πραγματοποίησις του προβαλλομένου τούτου σχεδίου μας ὑπόσχεται δύο καλὰ αποτελέσματα, τὴν εξόφλησιν του έν Λονδίνο Ἐθνικου χρέους, και τὴν καλλιέργειαν και τὸν καλλωπισμόν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπικρατείας.

Πρὸς επιτυχίαν των δύο τούτων αποτελεσμάτων απαιτοῦνται τὰ εφεξῆς.

Α.) Ἐν πραγματικόν δάνειον από Λ. 444,960, ή φράγκα 44,124,000.

Β.) Ἡ συγκατάνευσις των δανειστῶν τῆς Λόνδρας να λαμβάνουν ανά 2 τὰ 0|0 μόνον τὸν χρόνον τόκον, επάνω εις τὴν πρώτην πραγματευθείσαν τιμὴν του δανείου.

Ἡ εκπλήρωσις των δύο τούτων ζητημάτων απαιτεῖται άνυπερθέτως, διά να εξοφληθῆ εις διάστημα 42 χρόνων, ὅλον τὸ από Λ. 2,224,800 — συνιστάμενον χρέος εις τὴν Ἀγγλίαν, και συγχρόνως

διὰ μιᾶς φρονίμου καὶ οἰκονομικῆς μεταχειρίσεως τοῦ νέου τοῦτοῦ δανείου, νὰ καλλιεργηθῆ καὶ καλλωπισθῆ ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπικράτεια:

Ἐπομένως προβάλλεται νὰ μοιρασθῆ ἡ νέα δανεισθησομένη ποσότης τῶν Λ. 444,960:—εἰς τὰς διαφόρους Ἐπαρχίας, Κοινότητας, καὶ τοὺς ἔχοντας χρεῖαν εὐπολιήτους, κτηματικούς τῆς Ἑλλάδος, μὲ ετήσιον τόκον 8 τὰ 0|0 ὁ δὲ τόκος οὗτος, ὅστις ἀναβαίνει εἰς Λ. 35,596: 16 κατ' ἔτος, νὰ ἐμβάλληται τακτικῶς καὶ εἰς ῥητὴν ἐποχὴν εἰς Λόνδρον, διὰ νὰ πληρώνεται ὁ ὑποσχεθεὶς τόκος 2 τὰ 0|0 ἐπάνω εἰς τὸ πραγματικὸν κεφάλαιον τῶν δύο παλαιῶν δανείων, καὶ μὲ τὰ περισσεύοντα χρήματα νὰ ἀγοράζηται ἐν μέρος αὐτοῦ τοῦ χρέους καὶ νὰ ἐξοφλῆται.

Ὁ προσδιορισμὸς τοῦ τόκου πρὸς 2 τὰ 0|0 ἐπάνω εἰς τὸ παλαιὸν χρέος, ἔχει διπλοῦν σκοπὸν· πρῶτον μὲν τὴν οἰκονομίαν τοῦ Ἐθνικοῦ Ταμείου, καὶ δεύτερον διὰ νὰ περιορίξῃ τὴν τιμὴν τοῦ δανείου· διότι εἶναι ἀποδεδειγμένον, ὅτι ὅχι ἡ ὑπόληψις τοῦ χρεώστου, ἀλλ' ὁ πληρωνόμενος τόκος ρυθμίζει τὴν πραγματικὴν τιμὴν αὐτοῦ.

Ἡ πείρα ἔδειξεν, ὅτι τὸ Maximum τῆς τιμῆς ἐνὸς δανείου δευτερεύοντος Κράτους, τοῦ ὁποίου ὁ τόκος δὲν ὑπερβαίνει τὰ 2 τὰ 0|0, δὲν δύναται ν' ἀναβῆ πλεον τῶν 40 τὰ 0|0 καὶ ἐπὶ τῆς αὐτῆς βάσεως ἐλογαρίσθη καὶ ἡ ἀγορὰ τοῦ ἰδικοῦ μας πρὸς 38 τὰ 0|0.

Τοιοῦτοτρόπως τὸ χρέος θέλει ὀλιγοστεύσει, καὶ ἀναλόγως μὲ αὐτὸ, θέλει ὀλιγοστεύσει καὶ ὁ πληρωνόμενος τόκος· καὶ ἐπειδὴ ὅσον πλεον σμικρύνεται ἡ ποσότης τοῦ χρεωστομένου τόκου, τόσον περισσότερον θέλει αὐξάνει τὸ πρὸς ἀγορὰν τῶν ἰδίων αὐτῶν δανείων περισσεύον κεφάλαιον, ἔπεται, ὅτι εἰς τὸ διάστημα 42 χρόνων ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις, ὅχι μόνον τὸ χρέος τῆς Λόνδρας θέλει δυνηθῆ νὰ ἐξοφλήσῃ ὀλοκλήρως, ἀλλὰ καὶ τὸ κεφάλαιον τοῦ νέου δανείου θέλει ἠμπορέσει νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τοὺς σημερινούς δανειστάς τῆς.

Ὁ ετήσιος τόκος τοῦ νέου τοῦτου δανείου θέλει βέβαια πληρῶνεται ἀπὸ τὸ Ἐθνικὸν Ταμεῖον. Δὲν στοχαζόμεθα ἄμως νὰ ἀπατώμεθα παραπολὺ, ἐὰν εἴπωμεν ὅτι, ἂν ὅχι ὅλος, τὸ πλεῖστον μέρος ὅμως αὐτοῦ θέλει πηγάζει ἀπὸ αὐτὸ τὸ ἴδιον δάνειον, διότι ἡ κυκλοφορία ἐνὸς τοιούτου κεφαλαίου, αὐξάνουσα τὴν καλλιέργειαν τῆς γῆς, πολυπλασιάζει τὸ ἐμπόριον, καὶ ἐπομένως θέλει πηγάζει βέβαια ἀπὸ αὐτὰ μία σημαντικὴ αὐξήσις τῶν ἐθνικῶν δικαιωμάτων.

Ὁ ἐπισυναπτόμενος λογαριασμὸς ἐθεμελιώθη ἐπάνω εἰς τὰς βάσεις τοῦτου τοῦ σχεδίου μας.

Τῆ 27 Μαρτίου 1829 ἐν Αἰγίνῃ.

Κ. ΖΩΓΡΑΦΟΣ

Δ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

Ι. ΚΟΝΤΟΥΜΑΣ.

ΕΜΠΟΡΟΙ ΤΩΝ ΟΔΩΝ

[ΓΥΡΟΛΟΓΟΙ].

Περιπατῶν πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν ἐν τῇ ἐν Ἀθήναις πλατείᾳ τῶν Ἡρώων, εἶδον πρὸς μίαν γωνίαν αὐτῆς πλῆθος χειραμαξῶν, ἐφ' ὧν ἦσαν τακτοποιημένα διάφορα ἐμπορεύματα, περὶ τὴν ἐνδυμασίαν ἰδίως χρήσιμα. Οἱ ἰδιοκτῆται τῶν χειραμαξῶν ἀνῆκον εἰς τὴν δραστήριον τῆς ἐργασίας ἡλικίαν, καὶ ἐκ τοῦ βλέμματος τῶν ἐξήγετο, ὅτι ὁ κύριος Θεὸς, τὸν ὁποῖον ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς πολυθείας ἐλάτρευον, ἦτο ὁ Ἑρμῆς.

Εἰσελθὼν ἐν μέσῳ αὐτῶν ἐπορισάμην τὰς ἐξῆς περὶ τοῦ ἐπαγγέλματος τοῦτου εἰδήσεις. Χρονολογεῖται ἀπὸ τῆς πρώτης τῶν νεωτέρων Ἀθηνῶν ἀποκαταστάσεως, παραλαμβάνει τοὺς ἀκαμάτους ὁπαδοὺς του ἀπὸ ἡλικίας 40 περίπου ἐτῶν, ἵνα τοὺς μεταβάλῃ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς μονίμους ἐμπόρους καὶ ἄλλους βιομηχάνους μεταξὺ τοῦ 30οῦ καὶ 40οῦ. Ὑπὸ τινα ἐποψίν εἶναι προπαίξειά τις τῆς ἐμπορικῆς τοῦ τόπου πρακτικῆς. Εἰσέρχεται εἰς τὰς μᾶλλον ἀποκέντρους ὁδοὺς τῆς πόλεως, διαβιβάζεται εἰς τὰ περὶχωρα καὶ ἐπιδιώκει τὰς πανηγύρεις τῶν γειτονικῶν τμημάτων τοῦ Νομοῦ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας. Ἐντεῦθεν ἐξηγεῖται τίνος ἕνεκεν οἱ πλάνητες οὗτοι υἱοὶ τοῦ Ἑρμοῦ ὀνομάζονται κοινῶς Γυρολόγοι.

Τὸ ἐπιτήδευμα τοῦτο διαιρεῖται εἰς τέσσαρας κυριωτάτας τάξεις: τοὺς ἐπὶ κανίστρων περιάγοντας τὰ ἐμπορεύματα των, τοὺς ἐντὸς ξυλίνων θέσεων, τοὺς ἐπὶ χειραμαξῶν καὶ τοὺς ἐπὶ ἀμαξίων ὑπὸ κτήνους φερομένων. Ὑπελογίζοντο ἐν Ἀθήναις τελευταῖον εἰς 50 οἱ πρῶτοι, εἰς 60 οἱ δεῦτεροι, εἰς 80 οἱ τρίτοι καὶ εἰς 15 οἱ τελευταῖοι, τῶν ὁποίων σημειωτέον τὸ κινητὸν κατασκευάσμα ἔχει οὐσιωδῶς τὸν τύπον πλήρους κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον, ἐμπορικοῦ καταστήματος. Αἱ μέθοδοι αὗται τῆς μεταβιβάσεως διεδέχθησαν ὁμαλῶς ἀλλήλας, μάλιστα δὲ ἡ διάδοσις τῆς τελευταίας μόλις ἀριθμεῖ βίον δύο ἐτῶν.

Ἐν γένει ὁ κλάδος οὗτος τῶν πλανήτων ἐμπόρων τῶν Ἀθηναίων εἶναι πάντῃ ἀφορολόγητος, διενεργεῖ δὲ σημαντικώτατον περισπασμὸν εἰς τὰς ἐργασίας τῶν μονίμως ἀποχατεστημένων συναδέλφων των. Ἐν Γερμανίᾳ ἡ κινητὴ αὕτη ἐμπορεία ἔλαβεν ἀπὸ τινος εὐρυτάτης διαστάσεως. Ὅλοκληρὰ ἐμπορικὰ καταστήματα, διὰ τῶν μεγάλων εὐκολιῶν τῆς συγκοινωνίας, μεταβαίνουσιν ἀπὸ τόπου εἰς τόπον πρὸς εὐρεσίαν τῶν ἀγοραστῶν. Καὶ εἶναι σύνθηδες φαινόμενον, ἐνῶ οἱ κάτοικοι μικρᾶς τίνος πόλεως κοιμῶνται ἤσυχοι, τὴν πρῶταν προκηρύξεις δελεαστικαί τοὺς προκαλοῦσιν ἐντὸς τοῦ ἐν μέσῳ αὐτῶν, ὡς ἀπὸ θαύματος μεταφουτευομένου ἐμπορικοῦ καταστήματος, ἐπὶ ἐπαγγελία ἐκπτώσεων μέχρις 70 πολλάκις τοῖς 0|0.

Ἐκαστος ἐννοεῖ τὰς ἐκ τῆς ἐπόψεως ταύτης περιπετείας τοῦ κινητοῦ ἐμπορίου. Καὶ οἱ ἐν Ἀττικῇ γυρολόγοι, ὅπως καὶ οἱ ἐν Γερμανίᾳ τελειότεροι συναδέλφοι των γνωρίζουσι κατὰ βάθος τὰ ἐλατήρια, ἅτινα συγκινοῦσι τοὺς ἀπλοικοὺς πελάτας των. Δὲν ὑπάρχει δὲ ἀμφιβολία, ὅτι ἂν ἡ μεταφορὰ τῶν πωλητῶν εἰς τὰς θύρας τῶν ἀγοραστῶν εἶναι μία τῶν πολλῶν τῆς προόδου ἐπόψεων, ἀφ' ἑτέρου ἀποτελεῖ καὶ ἓνα τῆς καθολικῆς συναλλαγῆς κίνδυνον, ἀπέναντι τοῦ ὁποίου ἡ μόνιμος ἐμπορεία ἠναγκάσθη νὰ ἐπινοήσῃ τὰς ἐπὶ διαλύσει τῶν καταστημάτων τῆς μεμηχανευμένης πωλήσεως.